

Lucija Starčević

Kultura, baština i tradicija u terenskoj nastavi geografije

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra edukacije geografije

**Zagreb
2018.**

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija Geografija; smjer: nastavnički na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Ružice Vuk

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

Kultura, baština i tradicija u terenskoj nastavi geografije

Lucija Starčević

Izvadak: Baština je važan element identiteta na različitim prostornim razinama i stoga važan koncept integriran u predmetni kurikulum geografije. Unatoč važnosti, baština i tradicija nedovoljno su zastupljene u visokom i osnovnoškolskom obrazovanju. Cilj ovog rada bio je istražiti i ispitati poznavanje i razumijevanje pojma i koncepta baštine na uzorku studentske populacije anketnim ispitivanjem. Osim istraživanja, ovaj rad obuhvaća analizu literature i svjetski važnih dokumenata, kao i hrvatskih zakona i pravilnika te školskih kurikulumata. S obzirom na rezultate istraživanja i analizu literature, rad daje i prijedlog četverodnevne terenske nastave za osmi razred u Sjevernu Dalmaciju. Rezultati diplomskog rada mogu poslužiti za unaprjeđenje nastavne prakse, razumijevanje koncepta baštine te približavanje baštine i tradicije nastavnicima i učenicima kroz terensku nastavu.

54 stranice, 17 grafičkih priloga, 4 tablice, 14 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: kultura, baština, tradicija, terenska nastava, kurikulum

Voditelj: doc. dr. sc. Ružica Vuk

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Ružica Vuk
prof. dr. sc. Zoran Curić
doc. dr. sc. Dubravka Spevec

Tema prihvaćena: 8. 2. 2018.

Rad prihvaćen: 15. 6. 2018.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Thesis
Faculty of Science
Department of Geography

Master

Culture, heritage, and tradition in fieldwork in Geography

Lucija Starčević

Abstract: Heritage is an important identity element on different spatial levels and therefore an important concept integrated in geography curriculum. Despite its importance, heritage and tradition are not sufficiently represented in higher and primary education. Goal of this thesis was to research knowledge and understanding of term and concept of heritage among student population by survey research. Apart from the research, this thesis includes analysis of literature and globally important documents, as well as Croatian laws and school curriculums. Considering research results and literature analysis, this thesis gives a suggestion of a four-day fieldwork for eight grade students to Northern Dalmatia. Results of this thesis can be used for improving teaching practice, understanding the heritage concept, and bringing closer heritage and tradition to teachers and students through fieldwork.

54 pages, 17 figures, 4 tables, 14 references; original in Croatian

Keywords: culture, heritage, tradition, fieldwork, curriculum

Supervisor: Ružica Vuk, PhD, Assistant Professor

Reviewers: Ružica Vuk, PhD, Assistant Professor
Zoran Curić, PhD, Full Professor
Dubravka Spevec, PhD, Assistant Professor

Thesis title accepted: 08/02/2018

Thesis accepted: 15/06/2018

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Dosadašnja istraživanja o užem području rada i odrednice baštine.....	2
3. Baština u Nastavnom planu i programu za osnovnu školu.....	6
4. Metodologija istraživanja.....	8
5. Rezultati istraživanja i rasprava.....	9
6. Baština u prijedlogu novog kurikuluma.....	31
7. Primjeri dobre prakse baštine u školama.....	33
7.1. Osnovna škola Legrad i „Škrinja zaboravljenih igara“.....	33
7.2. Osnovna škola Vis i učenička zadruga ISSA.....	34
7.3. Osnovna škola Supetar i „Iz spomenara naših mista“.....	34
8. Prijedlog terenske nastave.....	36
8.1. Pisane pripreme za terensku nastavu.....	36
8.2. Vrednovanje terenske nastave.....	49
9. Zaključak.....	51
Literatura.....	52
Izvori.....	53
Prilozi	

1. Uvod

Identitet je najvažnije egzistencijalno pitanje čovjeka. Identitet osobe ili naroda može činiti više elemenata poput jezika ili religije, no jedan od najvažnijih je baština; ona je „odnos prema prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, a uključuje naše pravo na korištenje, obvezu očuvanja i dužnost stvaranja za nove generacije“ (Cifrić, 2014, 9). U baštini nekog naroda očituju se njegova povijest, običaji, kultura i tradicija. Kada čovjek zaboravi svoju baštinu, on zaboravlja svoj identitet i gubi se u sve većoj uniformnosti svijeta i globalizacijskim procesima. Baština nužno mora postati dio svakodnevnice, a to je moguće kroz implementaciju baštine, a time i kulture i tradicije u nastavu. Baština u nastavi važna je tema za nastavnike u osnovnim i srednjim školama i za studente nastavničkih studija, ne samo geografije već svih nastavnih predmeta.

Ovaj rad bavi se upravo baštinom i tradicijom u nastavi, odnosno u terenskoj nastavi geografije. Rad prikazuje istraživanje u koje se krenulo s pretpostavkom kako studenti, budući učitelji i nastavnici geografije i povijesti, slabo poznaju baštinu i tradiciju Republike Hrvatske. U istraživanje su bili uključeni studenti 1. godine diplomskog nastavničkog studija geografije te studenti 1. i 2. godine integriranog nastavničkog studija geografije i povijesti, a istraživanje je provedeno u svibnju 2017. godine. Osim istraživanja, rad se temelji na analizi postojećih zakonskih i podzakonskih akata, Nastavnog plana i programa za osnovnu školu, prijedloga novog nacionalnog kurikuluma nastavnoga predmeta Geografija i školskih kurikuluma odabranih osnovnih škola Republike Hrvatske. Na temelju analiziranih dokumenata i literature te provedenoga istraživanja, na kraju rada predložen je model terenske nastave. Predloženi model terenske nastave sadrži i radne listiće kojima se može ostvariti načelo korelacije s ostalim nastavnim predmetima te prijedlog formativnog vrednovanja, vrednovanja procesa i produkata terenske nastave kao i aktivnosti nakon terenske nastave.

2. Dosadašnja istraživanja o užem području rada i odrednice baštine

Baština u nastavi nije tema koje se dotiču mnoga istraživanja. Ona se pojavljuje u nastavnom planu i programu za osnovne i srednje škole i definira se u mnogim svjetski važnim dokumentima, no baštinom u nastavi bave se malobrojna istraživanja. Zdenka Čukelj, autorica članka „Mogućnosti stjecanja znanja i spoznaja o prirodnoj i kulturnoj baštini u osnovnim školama Republike Hrvatske“ analizirala je ostvarivanje izvanučioničke nastave u osnovnim školama Nizinske i Primorske Hrvatske i mogućnosti upoznavanja učenika od petog do osmog razreda sa prirodnom i kulturnom baštinom Hrvatske. Istraživanje je provela na uzorku 230 osnovnih škola koje je tada pohađalo 55 374 učenika u predmetnoj nastavi. Istraživanjem je utvrdila da se većina učenika sa zavičajem upoznaje na redovnoj nastavi. Na izvanučioničkoj nastavi bolje se upoznaje kulturna baština. Izvanučionička nastava najčešće je vezana za upoznavanje usmene i pisane baštine te dvoraca i utvrda, dok se rjeđe ostvaruje izvanučionička nastava na kojoj se učenici upoznaju sa spomenicima prirode i prirodnom baštinom pa većina učenika nema mogućnosti stjecanja znanja o prirodnoj baštini u neposrednoj stvarnosti (Čukelj, 2009). O društveno-gospodarskim obilježjima se poučava u školama, a najzastupljeniji su projekti s temama kulturne baštine i u njih je uključeno najviše učenika. Čukelj je na kraju zaključila kako se u školama Nizinske i Primorske Hrvatske ostvaruje izvanučionička nastava na kojoj učenici stječu znanja i spoznaje o zavičaju, ali da postoje regionalne razlike u mogućnostima učenika u upoznavanju prirodne i kulturne baštine. Osim Čukelj, nitko se nije bavio ovakvim istraživanjima, i zato je prijeko potrebno skrenuti pozornost nastavnicima, učiteljima, ali i studentima na ovu temu, kako bi se baština približila učenicima u učioničkoj, ali i izvanučioničkoj i terenskoj nastavi.

Literatura analizirana za ovaj rad obuhvaćala je knjige o prirodnoj i kulturnoj baštini te tradiciji Republike Hrvatske; posebno važna bila je knjiga „Hrvatski običaji i druge tradicije“ urednika Maljković i Opačić, koja odlično prikazuje hrvatske narodne običaje kroz život i godinu, hrvatsku usmenu književnost, tradicijsko odijevanje, prehranu, folklorni ples te folklornu glazbu. Ova knjiga važna je literatura za svakog nastavnika i učitelja, ali i svakog čovjeka koji se želi upoznati sa hrvatskom kulturnom baštinom i tradicijom. Druga vrlo važna knjiga bila je „Blaga Hrvatske“, također urednika Maljković i Opačić, koja donosi pregled zaštićenih prirodnih dobara Hrvatske. Uz opis strogih rezervata, nacionalnih parkova i parkova prirode, knjiga sadrži i pregled materijalne i nematerijalne baštine koja se nalazi na popisu UNESCO-ove zaštićene baštine. Ova knjiga sadrži još jedan važan element, a to je popis dobara na UNESCO-ovom pristupnom popisu. Osim ovih knjiga, analizirane

su i mnoge druge knjige, web stranice, školski kurikulumi osnovnih škola Legrad, Vis i Supetar, te svi važniji hrvatski i svjetski dokumenti koji tematiziraju baštinu i njenu zaštitu.

Za razumijevanje i istraživanje koncepta baštine, važno je definirati sam pojam baština. Prvi dokument od svjetske važnosti koji je definirao prirodnu i kulturnu baštinu bila je UNESCO-ova Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine iz 1972. godine. Prema Konvenciji, tri kategorije se smatraju kulturnom baštinom, a to su spomenici, skupna zdanja te znamenita mjesta. U kategoriju spomenika ubrojena su arhitektonska djela, spomeničke skulpture i slike, elemente i strukture arheološke prirode, natpisi te špiljske nastambe koji su od izvanredne svjetske važnosti na području povijesti, umjetnosti ili znanosti. Kategoriji skupnih zdanja pripada skupina zasebnih ili povezanih zgrada koje su zbog svoje arhitekture, homogenosti ili pozicije u krajoliku od izvanredne svjetske važnosti na području povijesti, umjetnosti ili znanosti. U kategoriju znamenitih mjesta ubrojeni su rad ljudskih ruku ili kombinirani rad prirode i čovjeka te arheološka nalazišta koja su od izvanredne svjetske važnosti sa povijesnog, estetskog, etnološkog ili antropološkog aspekta. Prirodna baština prema Konvenciji također obuhvaća tri kategorije, a to su spomenici prirode, geološke i fiziografske zone te znamenita mjesta prirode. Spomenici prirode sastoje se od fizičkih ili bioloških formacija koje su od izvanredne svjetske važnosti s estetskog ili znanstvenog aspekta. Geološke i fiziografske zone obuhvaćaju mjesta staništa ugroženih vrsta biljaka i životinja koja su od izvanredne svjetske važnosti s aspekta znanosti i zaštite. Znamenita mjesta prirode su točno određene prirodne zone od izvanredne svjetske važnosti s aspekta znanosti, zaštite ili prirodne ljepote. Još se jedan dokument UNESCO-a dotiče baštine, a to je Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine iz 2003. godine. Prema toj konvenciji, nematerijalna kulturna baština obuhvaća vještine, izričaje, znanja, umijeća te instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostore povezane s kulturnom baštinom. Nematerijalna kulturna baština prema Konvenciji manifestira se u sljedećim područjima: usmena predaja i izričaji, izvedbene umjetnosti, običaji, obredi, svečanosti, znanja i vještine vezane uz prirodu i svemir te tradicijski obrti.

U Republici Hrvatskoj niti jedan dokument ne obuhvaća pojam baštine kao takve, već se spominju kulturna dobra, te geobaština i zaštićena prirodna područja. Prema HAOP¹-u, geobaština obuhvaća značajne lokalitete, stijene, minerali i fosile, geološke procese, geomorfološke oblike te tla koji imaju ključnu ulogu u razumijevanju Zemljine prošlosti.

¹ HAOP - Hrvatska agencija za okoliš i prirodu

Zaštićena prirodna područja dijele se u devet kategorija zaštite (*Zakon o zaštiti prirode*, 2018). To su: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma te spomenik parkovne arhitekture. O kulturnim dobrima postoji više dokumenata, a to su *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*, *Pravilnik o određivanju kulturnih predmeta koji se smatraju nacionalnim blagom* država članica Europske unije te *Pravilnik o mjerilima za utvrđivanje vrijednosti pokretnina koje imaju kulturnu, umjetničku ili povijesnu vrijednost*. Prema zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, kulturna dobra obuhvaćaju pokretne i nepokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja, arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolike i njihove dijelove koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost, nematerijalne oblike i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština te zgrade i prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima. U kategoriju nacionalnog blaga država članica Europske unije ubrajaju se arheološki objekti stariji od 100 godina koji potječu iz kopnenih ili podvodnih iskopavanja i nalaza, arheoloških nalazišta te arheoloških zbirki, elementi koji su sastavni dio umjetničkih, povijesnih ili vjerskih spomenika koji nisu u jednom komadu, slike i platna koja su u potpunosti izrađena rukom u bilo kojim materijalima i na bilo kojem mediju, akvareli, gvaševi i pasteli u potpunosti naslikani rukom na bilo kojem mediju, mozaici iz svih materijala u potpunosti izrađeni rukom i crteži u potpunosti izrađeni rukom na bilo kojem mediju i u bilo kojim materijalima, originalne gravure, grafike, serigrafije i litografije s odgovarajućim pločama i originalni poster, originalne skulpture ili kipovi i kopije izrađene istim postupkom kao i original, fotografije, filmovi i njihovi negativ, inkunabule i manuskripti, uključujući geografske karte i muzičke partiture, pojedinačno ili u zbirkama, knjige starije od 100 godina, pojedinačno ili u zbirkama, tiskani zemljovid stariji od 200 godina, arhivsko gradivo i bilo kakvi njegovi dijelovi, bilo koje vrste, u bilo kojem mediju, koji sadrže elemente starije od 50 godina, zbirke i primjerci iz zooloških, botaničkih, mineraloških ili anatomske zbirke, zbirke od povijesnoga, paleontološkog, etnografskog ili numizmatičkog značenja, prijevozna sredstva starija od 75 godina te bilo koji drugi antikni predmet koji nije uključen u prethodne kategorije, stariji od 50 godina.

Pojam baštine različito se interpretira, ovisno o diskursu pojedinih znanstvenih polja, grana i disciplina. S aspekta društvene geografije, baština povezuje određenu skupinu sa zajedničkim nasljeđem. Prema rječniku *Dictionary of human geography*, baština ima dva

značenja; prvo se odnosi na kulturne pejzaže, odnosno na turistički znamenita mjesta povijesne tematike koja su najčešće zaštićena, npr. muzej ili arheološki lokalitet. Drugo značenje odnosi se na više zajedničkih kulturnih vrijednosti i uspomena koje su naslijeđene kroz vrijeme i izražavaju se kroz različita kulturna izvođenja, npr. pjesme ili parade (Dictionary of Human Geography, 2009).

Prema tome, baština je ono što smo naslijedili iz prošlosti, ono što živimo i danas, i ono što predajemo budućim naraštajima (UNESCO, 1972).

3. Baština u Nastavnom planu i programu za osnovnu školu

Baština se u Nastavnom planu i programu za osnovnu školu pojavljuje u više nastavnih predmeta. U razrednoj nastavi pojavljuju se pojmovi prirodne posebnosti i kulturno-povijesne znamenitosti, i to u sklopu predmeta Priroda i društvo u 4. razredu. Ključni pojmovi su zaštićena područja, nacionalni parkovi, parkovi prirode te spomenici UNESCO-a. Obrazovna postignuća obuhvaćaju uglavnom prepoznavanje i nabranje, ali i razumijevanje važnosti zaštite biljaka i životinja. Pojam narodna baština pojavljuje se u nastavnoj temi povijesne i kulturne znamenitosti pojedinih krajeva Hrvatske, pri čemu se navode spomenici, ali i pučki običaji svih krajeva Hrvatske. U predmetnoj nastavi neznatno više nastavnih predmeta uključuje pojam baštine. U Hrvatskom jeziku baština se spominje tek u 8. razredu uz Marka Marulića kao oca hrvatske književnosti koji je dio književne baštine. Obrazovna postignuća vezana su uz ulogu Marulića u hrvatskoj književnosti, te imenovanje književnika starije hrvatske književnosti iz zavičaja. U Povijesti, u 5. razredu obrađuju se kulturni spomenici na hrvatskim prostorima u antičko doba, pri čemu obrazovno postignuće obuhvaća vrednovanje kulturne baštine Grka i Rimljana. U nastavnom predmetu Vjeronauk u 8. razredu spominje se baština u kontekstu pokrštavanja Hrvata i širenja glagoljice, a obrazovno postignuće obuhvaća imenovanje načina kako čuvati i promicati hrvatsku kulturnu baštinu. U važećem Nastavnom planu i programu za osnovnu školu najkompleksnije pojmu baštine pristupa se u nastavnom predmetu Geografija jer se gotovo u svim razredima obrađuje baština, na više načina. UNESCO kao organizacija prvi se put spominje u 6. razredu, a obrazovno postignuće obuhvaća obrazlaganje važnosti prirodne i kulturne baštine u Republici Hrvatskoj koja je pod zaštitom UNESCO-a. Također u 6. razredu obrađuje se svjetska baština pojedinih kontinenata, a obrazovna postignuća obuhvaćaju razumijevanje i obrazlaganje važnosti kulturno-povijesne baštine primarno u turizmu. U 7. razredu prostorni obuhvat geografskih sadržaja odnosi se na kontinent Europu, a prirodna i kultura baština interpretiraju se na kontinentalnoj razini, ali i u sklopu turističke valorizacije na primjerima pojedinih država. Koncept baštine u 8. razredu uči se i poučava na razini velikih prirodnogeografskih regija Hrvatske. Za područje Primorske Hrvatske obrazovna postignuća obuhvaćaju pokazivanje, prepoznavanje i imenovanje zaštićenih područja i kulturno-povijesnih spomenika, ali i opisivanje tradicionalnog graditeljstva sela i grada, suhozida i folklorne baštine. Za područje Gorske Hrvatske obrazovna postignuća vrlo su slična kao i za Primorsku Hrvatsku, obuhvaćaju pokazivanje, prepoznavanje i imenovanje zaštićenih područja, pri čemu se posebna pozornost posvećuje Plitvičkim jezerima i

endemima tog područja, te također opisivanje tradicionalnog graditeljstva i folklorne baštine. Kao i za Gorsku i Primorsku Hrvatsku, obrazovna postignuća za Nizinsku Hrvatsku obuhvaćaju zaštićena područja, pogotovo zaštitu močvarnih staništa, te opisivanje tipičnih oblika seoskog graditeljstva, kulturnih spomenika, ali i utjecaja prirodne osnove na izgled narodnih nošnji. Posljednja nastavna tema u nastavi geografije osmoga razreda jest tema zavičaj, a obrazovno postignuće vezano uz baštinu podrazumijeva usporedbu prirodne i kulturne baštine zavičaja sa županijom i ostalim dijelovima Republike Hrvatske. Iz rečenoga moglo bi se zaključiti da je konceptu baštine posvećeno dovoljno vremena za učenje i poučavanje u osnovnim školama, no učenici, studenti, ali i učitelji i nastavnici i dalje ne znaju mnogo o tradiciji i baštini, što je glavna hipoteza istraživanja u ovome diplomskom radu.

4. Metodologija istraživanja

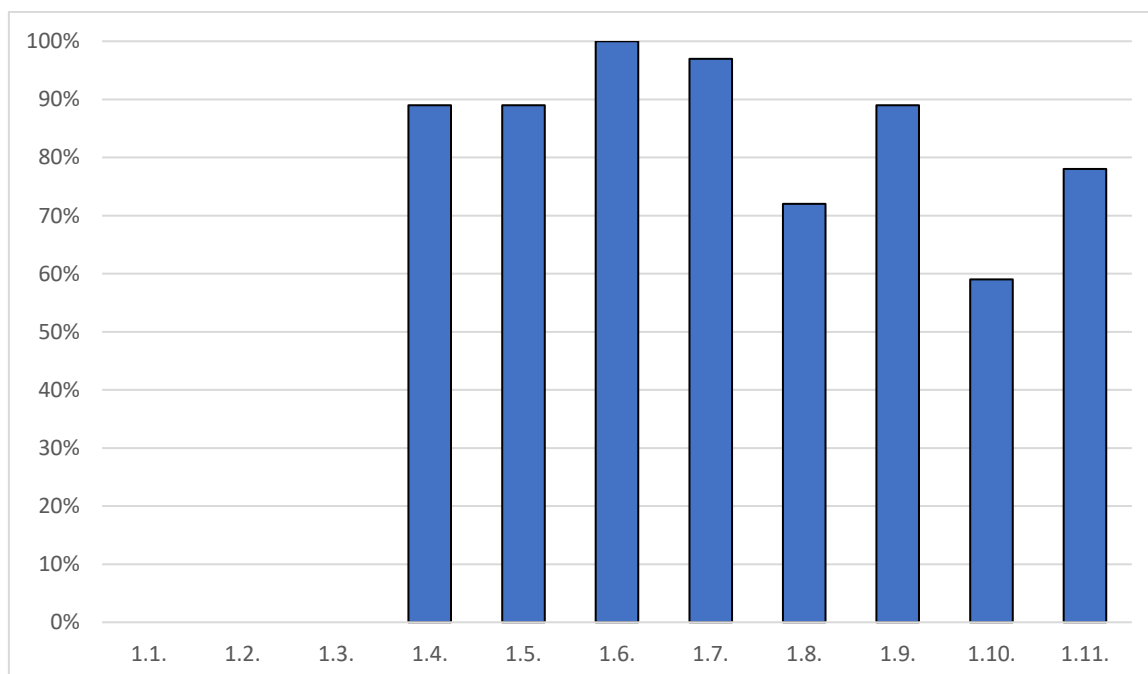
Istraživanje je provedeno 29. svibnja 2017. za vrijeme terenske nastave studenata 1. godine diplomskog nastavničkog studija geografije, te studenata 1. i 2. godine integriranog nastavničkog studija geografije i povijesti te povijesti i geografije. Sveukupno je ispitano 46 studenata, od toga 14 studenata diplomskog nastavničkog studija geografije te 32 studenta integriranog nastavničkog studija geografije i povijesti te povijesti i geografije. Od 46 ispitanih, 27 je studenata, a 19 studentica. Pretpostavka s kojom se krenulo u istraživanje bila je da studenti budući nastavnici znaju malo, odnosno gotovo ništa o hrvatskoj tradiciji, kulturi i baštini. Diferencijacija među studentima napravljena je na više razina; na razini obrazovanja, spola, te županije iz koje dolaze. Studenti 1. i 2. godine integriranog nastavničkog studija geografije i povijesti do trenutka u kojemu je provedeno istraživanje nisu slušali predmeta Turistička geografija i Turistička geografija Hrvatske, dok su svi studenti diplomskog nastavničkog studija odslušali i položili obvezni predmet Turistička geografija na preddiplomskom studiju, a neki i predmet Turistička geografija Hrvatske koji je izborni na diplomskom studiju.

Istraživanje je provedeno anketnim upitnikom papir-olovka u isto vrijeme. Na početku i na kraju ankete ispitanici su napravili samoprocjenu znanja o baštini te pripremljenosti za poučavanje takve tematike. Anketni upitnik bio je izrađen u obliku radnih listića na kojima se raznim tipovima zadataka provjeravalo prepoznavanje hrvatskih lokaliteta s UNESCO-ovog Popisa, folklornih plesova, pjesama i nošnji, tradicionalne hrvatske hrane, te znanje o hrvatskoj čipki. Svi zadaci obuhvaćali su prirodna i kulturna dobra s UNESCO-ovog Popisa, te dobra s popisa zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Hrvatske kojega utvrđuje Ministarstvo kulture. Za pojedine zadatke prepoznavanja ispitanici su u zadanom vremenu slušali audio zapise odabranih folklornih izričaja. Radni listići (Prilog 1) ujedno su bili i primjer kako implementirati kulturu, tradiciju i baštinu u terensku nastavu.

5. Rezultati istraživanja i rasprava

Rezultati istraživanja najprije su interpretirani za sve ispitanike.

Na prvom radnom listiću „Hrvatska i UNESCO“ zadaci su obuhvaćali prepoznavanje triju simbola; simbola za svjetsku baštinu, za nematerijalnu kulturnu baštinu te simbol Patrimonito, koji predstavlja edukacijski dio baštine za djecu. Ostatak zadatka obuhvaćao je prepoznavanje osam zaštićenih dobara s područja Hrvatske (tab. 1). Niti jedan student nije prepoznao niti jedan simbol pa je postotak riješenosti zadataka 1.1., 1.2. te 1.3. 0 % (sl. 1). Svi studenti su u zadatku 1.6. prepoznali Dubrovnik. Najmanje studenata prepoznalo je stećke u zadatku 1.10, samo 59 %, što je donekle razumljivo s obzirom da su u trenutku istraživanja stećci bili zadnje dobro upisano na Popis, tek 2016. godine. Danas taj Popis sadrži još jedno dobro s područja Hrvatske, a to su obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća u Zadru i Šibeniku uključeni u Popis 2017. godine. Relativno slabo prepoznavanje bilo je i u zadatku 1.8., u kojemu je samo 72 % studenata prepoznalo Trogir. Dobro prepoznavanje osim Dubrovnika ostvareno je i u zadatku 1.7., u kojemu je 97 % studenata prepoznalo Eufrazijevu baziliku u Poreču.

Sl. 1. Poznavanje hrvatske baštine na UNESCO-ovom Popisu svjetske baštine

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: *nastavnički*

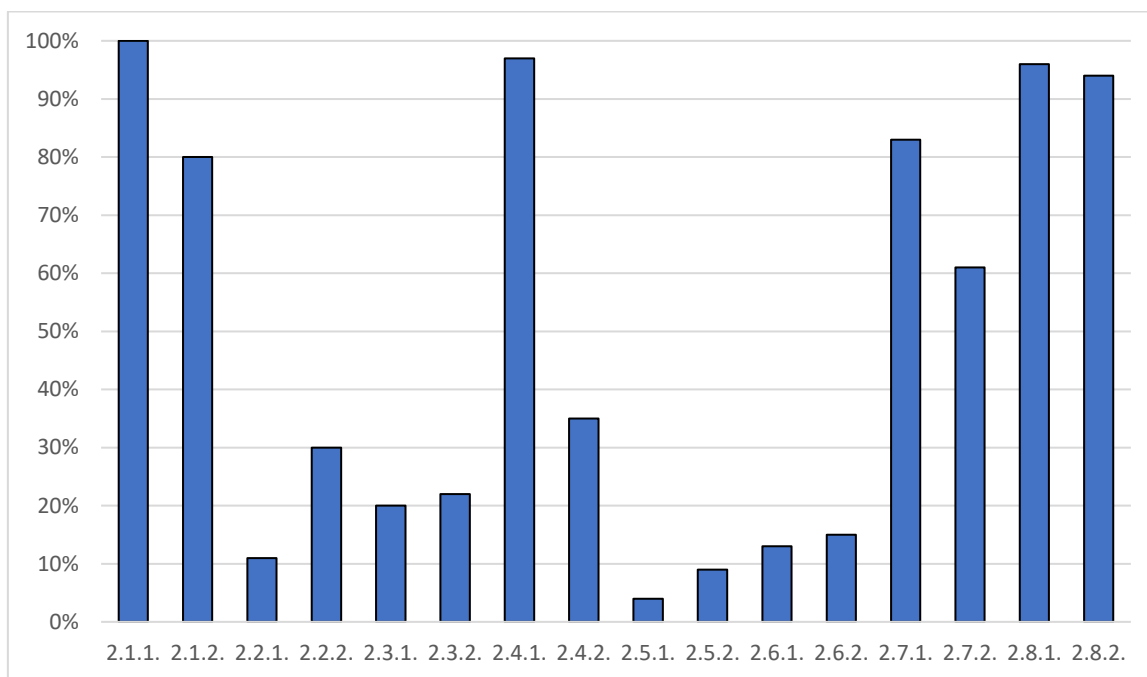
Tab. 1. Čestice zadatka poznavanja hrvatske baštine na UNESCO-ovom Popisu svjetske baštine

Čestica zadatka	Zadatak
1.1.	Prepoznati simbol za svjetsku baštinu
1.2.	Prepoznati simbol za nematerijalnu kulturnu baštinu
1.3.	Prepoznati simbol Patrimonia
1.4.	Prepoznati Dioklecijanovu palaču
1.5.	Prepoznati Plitvička jezera
1.6.	Prepoznati Dubrovnik
1.7.	Prepoznati Eufrazijevu baziliku
1.8.	Prepoznati Trogir
1.9.	Prepoznati katedralu Sv. Jakova
1.10.	Prepoznati stećke
1.11.	Prepoznati Starogradsko polje

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: *nastavnički*

Na drugom radnom listiću „Pivaj sine da Hrvati žive“ provjeravano je znanje studenata o folklornoj baštini Hrvatske. Zadatak se sastojao od prepoznavanja glazbe i povezivanja s nazivom folklornog izričaja koji toj glazbi odgovara, te povezivanja odgovarajuće fotografije s prepoznatim izričajem, pri čemu su jedan izričaj i jedna fotografija bili višak (tab. 2). Riješenost zadataka (sl. 2) varirala je od 4 % do 100 %. Zanimljivo, u zadacima koji su imali visoki postotak riješenosti bolje je riješen dio zadatka koji se odnosio na povezivanje naziva izričaja, dok u zadacima koji su imali niži postotak riješenosti bolje je riješen dio zadatka koji se odnosio na povezivanje fotografije s izričajem koji se slušao, što bi značilo da studenti koji nisu znali prepoznati folklorni izričaj prema nazivu svejedno su mogli zaključiti kako bi taj izričaj mogao izgledati. Jedini folklorni izričaj kojemu su svi studenti znali naziv bilo je kolo Lindo iz Dubrovnika, dok je 80 % studenata uspjelo prepoznati i fotografiju Linda. Samo 4 % studenata, odnosno samo dva studenta su prepoznala Nijemo kolo Dalmatinske zagore, dok je neznatno više, samo 9 % studenata (4 studenta) uspjelo povezati fotografiju Nijemog kola sa zvukom koji su čuli. Visoki postotak riješenosti još su imali zadaci u kojima je provjeravano prepoznavanje Međimurske popevke (97 %), ojkanja (83 %) te očekivano bećarac (96 %). Najveća razlika u poznavanju naziva i

povezivanja s fotografijom prisutna je kod spomenute Međimurske popevke čiju je nošnju na fotografiji uspjelo prepoznati samo 35 % studenata, dok je ta razlika nešto manja kod ojkanja, čiju je fotografiju uspjelo povezati 61 % studenata. Osim Nijemog kola, slabo prepoznavanje bilo je prisutno i kod Korčulanske moreške u zadacima 2.2.1. i 2.2.2., kod Lastovskog poklada u zadacima 2.3.1. i 2.3.2. te kod Krčkih tanaca u zadacima 2.6.1. i 2.6.2.

Sl. 2. Poznavanje hrvatske folklorne baštine

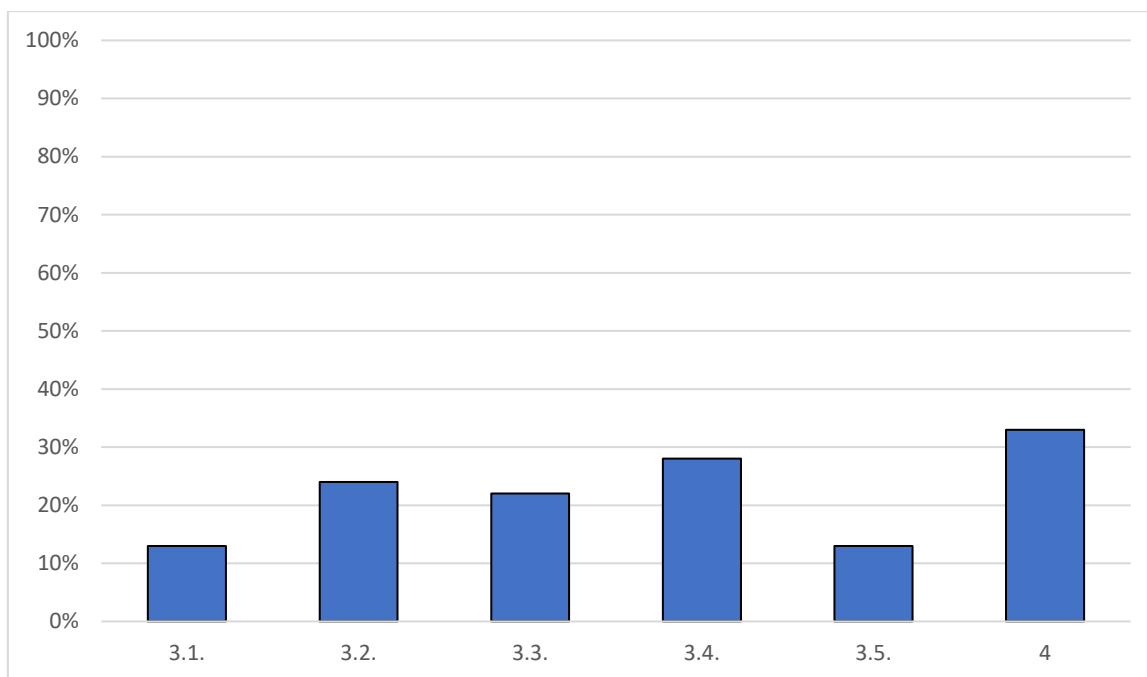
Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: *nastavnički*

Tab. 2. Čestice zadatka poznavanja hrvatske folklorne baštine

Čestica zadatka	Zadatak
2.1.1.	Povezati naziv kolo Lindo
2.1.2.	Povezati fotografiju kola Linda
2.2.1.	Povezati naziv Korčulanska Moreška
2.2.2.	Povezati fotografiju Korčulanske Moreške
2.3.1.	Povezati naziv Lastovski poklad
2.3.2.	Povezati fotografiju Lastovskog poklada
2.4.1.	Povezati naziv Međimurska popevka
2.4.2.	Povezati fotografiju Međimurske popevke
2.5.1.	Povezati naziv Nijemo kolo Dalmatinske Zagore
2.5.2.	Povezati fotografiju Nijemog kola Dalmatinske Zagore
2.6.1.	Povezati naziv Krčki tanci
2.6.2.	Povezati fotografiju Krčkih tanaca
2.7.1.	Povezati naziv glazbeni izričaj ojkanje
2.7.2.	Povezati fotografiju glazbenog izričaja ojkanja
2.8.1.	Povezati naziv bećarac
2.8.2.	Povezati fotografiju bećarca

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: *nastavnički*

Na trećem radnom listiću „Hrvatska na tanjuru“ zadatak je bio upisati broj tradicionalnog hrvatskog jela na kartu u županiju tipičnu za izradu tih jela (tab. 3). Zadatak broj 4. bio je zaokružiti među ponuđenim začinima one od kojih se ne radi paprenjok sa Hvara. Riješenost niti jednog zadatka nije prešla 33 % (sl. 3). Studenti su na priloženoj karti najslabije locirali sinjske arambaše, samo 13 % studenata, koje su uglavnom upisivali na područje kontinentalne Hrvatske, te hvarski paprenjok, koji je uspješno na kartu upisalo također samo 13 % studenata. Nešto je bolja riješenost zadatka u kojemu je trebalo locirati brački vitalac (22 % studenata točno lociralo), dolske torte hrpaćuše (28 % studenata točno lociralo) te rudarske greblice (24 % studenata točno lociralo). Najbolje riješen zadatak na ovom listiću bio je zadnji zadatak, no i taj je zadatak riješilo svega 33 % studenata. Zadnji zadatak ispitivao je poznavanje začina koji se stavljaju u hvarske paprenjoke, a budući da je to bio zadatak višestrukog izbora, mogućnost pogađanja točnog odgovora bila je 25 %.

Sl. 3. Poznavanje hrvatske gastronomske baštine

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: *nastavnički*

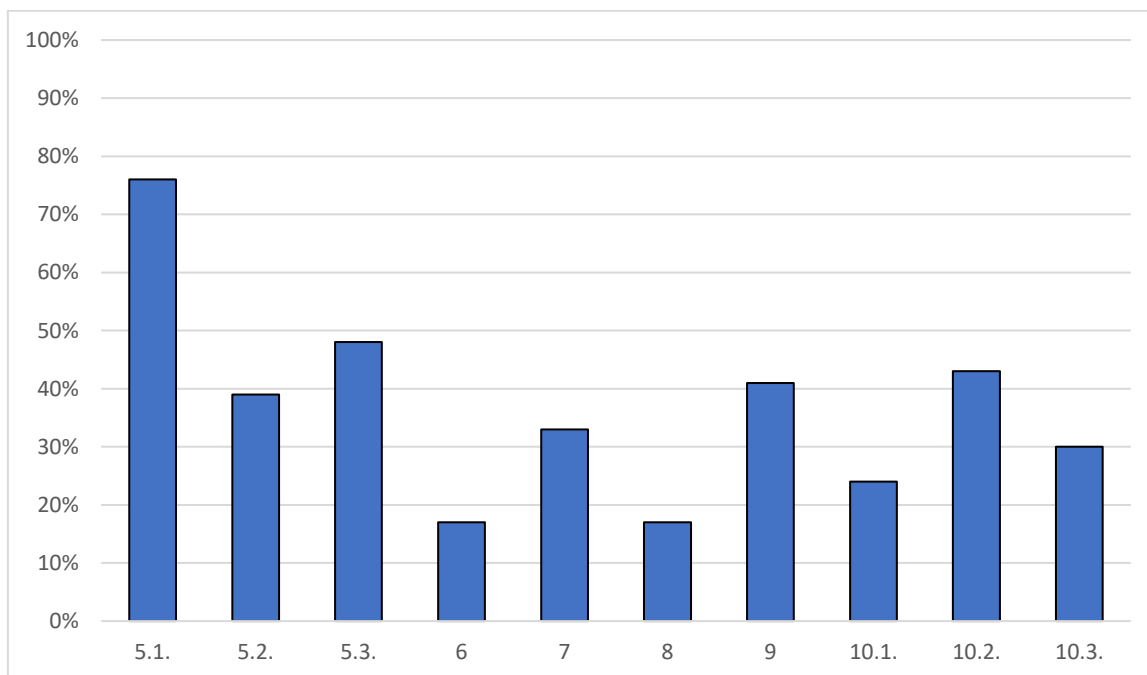
Tab. 3. Čestice zadataka poznavanja hrvatske gastronomske baštine

Čestica zadatka	Zadatak
3.1.	Na kartu upisati paprenjok
3.2.	Na kartu upisati Rudarsku greblicu
3.3.	Na kartu upisati vitalac
3.4.	Na kartu upisati hrapočušu
3.5.	Na kartu upisati arambaše
4.	Zaokružiti od ponuđenih začina začine od kojih se paprenjok ne radi

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: *nastavnički*

Na četvrtom radnom listiću „Hrvatska umjetnost u detaljima“ zadaci su provjeravali znanje studenata o hrvatskoj čipki (tab. 4). Osim što su u prvom zadatku, odnosno zadatku broj 5., morali prepoznati tri hrvatske zaštićene čipke, u ostalim zadacima studenti su odgovarali na pitanja o čipki i načinima izrade. Riješenost je kao i u prethodnim zadacima varirala. Najviše, 76 % studenata, prepoznalo je pašku čipku, dok je znatno manje studenata prepoznalo lepoglavsku (39 %) odnosno hvarsku čipku (48 %) (sl. 4). Samo 17 % studenata

znalo je da se hvarska čipka i tekila rade od agave, te također samo 17 % studenata da na Hvaru čipku izrađuju još samo redovnice benediktinke. Da se hvarska čipka izrađuje za vrijeme puhanja juga znalo je 33 % studenata, a 41 % da je Marija Terezija bila vladarica koja je na svojem dvoru imala pašku čipkaricu. Najviše studenata je u 10. zadatku prepoznalo način izrade paške čipke, čak 43 %, dok je manje studenata prepoznalo izradu lepoglavske (24 %) i hvarske čipke, (30 %).

Sl. 4. Poznavanje hrvatske umjetničke baštine

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; *smjer: nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; *smjer: nastavnički*

Tab. 4. Čestice zadatka poznavanja hrvatske umjetničke baštine

Čestice zadatka	Zadatak
5.1.	Prepoznati pašku čipku
5.2.	Prepoznati lepoglavsku čipku
5.3.	Prepoznati hvarsku čipku
6.	Što je zajedničko tekili i hvarskoj čipki?
7.	Za vrijeme puhanja kojeg vjetra se izrađuje hvarska čipka?
8.	Tko na Hvaru jedini izrađuje čipku?
9.	Koja europska vladarica je na svojem dvoru imala pašku čipkaricu?
10.1.	Prepoznaj lepoglavsku čipku s obzirom na način izrade
10.2.	Prepoznaj pašku čipku s obzirom na način izrade
10.3.	Prepoznaj hvarsku čipku s obzirom na način izrade

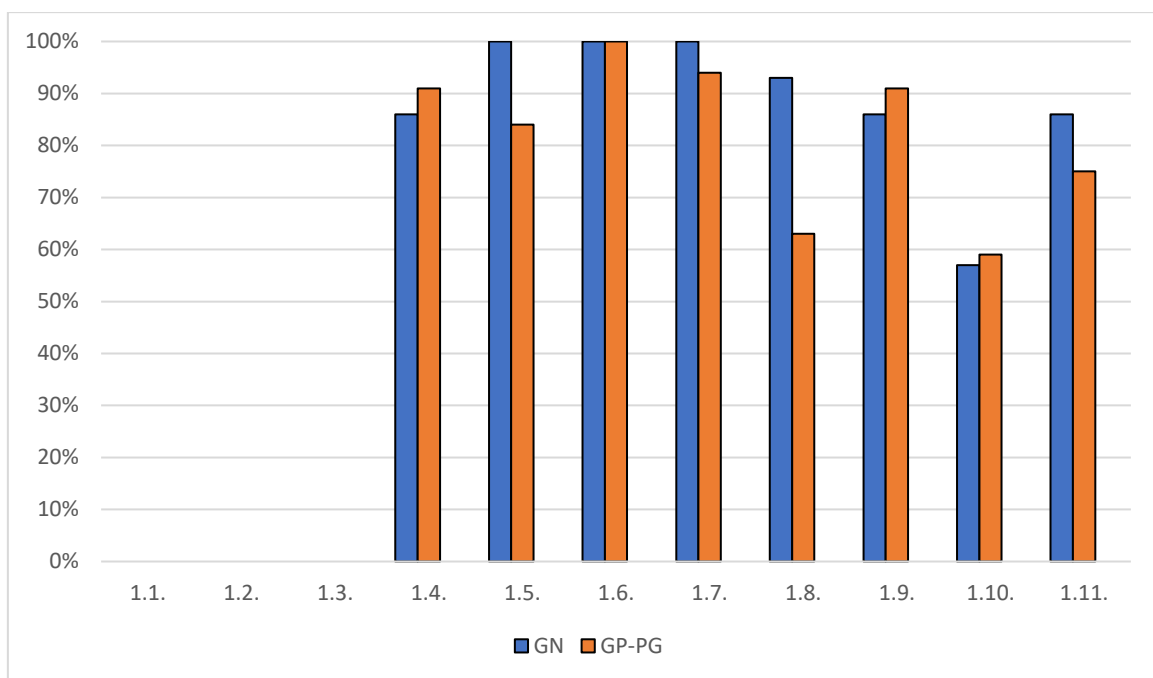
Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; **smjer:** *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; **smjer:** *nastavnički*

Interpretacijom rezultata istraživanja za sve ispitanike može se zaključiti kako studenti, sukladno pretpostavci, ne znaju mnogo o kulturi, tradiciji i baštini Hrvatske. Postotci riješenosti varirali su od 0 % do 100 %, no uglavnom su se kretali između 30 % i 50 %, što je za studente koji su budući nastavnici geografije i povijesti, dvaju nastavnih predmeta koji se najviše bave tradicijom i baštinom, zapravo poražavajući rezultat. Važno je napomenuti da su i na ovom radnom listiću primijenjeni zadaci višestrukog izbora u kojima je velika mogućnost pogađanja točnog odgovora. Najbolju riješenost imao je, očekivano, prvi radni listić koji se bavio tematikom lokaliteta na Popisu UNESCO-a. Ti su rezultati bili očekivani jer su lokaliteti s UNESCO-ovog Popisa svjetske baštine u Hrvatskoj najviše turistički valorizirani, te se vrlo često spominju u medijima, češće nego tradicijska kultura poput folklorne baštine, što se vidi i u postotcima riješenosti na drugom radnom listiću, koji su vrlo niski i najviše variraju. Studenti su najbolje prepoznavali Lindo te bećarac, koji su popularizirani modernom glazbom, pa je time taj dio folklora značajno približen svima. Vrlo nizak postotak riješenosti osim folklorne baštine ostvaren je u zadacima vezanim za tradicijska jela Hrvatske, što je također poražavajući podatak s obzirom da se Hrvatska turistički pokušava probiti i kao gastronomski privlačna lokacija. Četvrti radni listić koji je sadržavao zadatke o hrvatskom čipkarstvu također je slabo riješen, ali su rezultati ipak bili bolji od očekivanog. Čipka nije dovoljno prepoznata kao turistički proizvod, osim paške čipke, koju su studenti sukladno tome najbolje prepoznavali.

Nakon interpretacije rezultata za sve ispitanike, slijedi interpretacija rezultata s obzirom na studijski program. Za rezultate koji se odnose na studente prve i druge godine integriranog

preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: nastavnički, na slikama je korištena pokrata GP-PG, a za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: nastavnički, na slikama je korištena pokrata GN.

Uspoređujući rezultate studenata diplomskog nastavničkog studija geografije i studenata integriranog nastavničkog studija geografije i povijesti, možemo zaključiti da su studenti diplomskog studija neznatno bolje rješavali zadatke na prvom radnom listiću. Studenti geografije i povijesti bolje su prepoznavali Dioklecijanovu palaču, katedralu Sv. Jakova u Šibeniku te stećke. Najveća razlika u postotku riješenosti između studenata je vidljiva u zadatku 1.8., u kojemu je 93 % studenata diplomskog studija prepoznalo Trogir, dok je na isto pitanje točno odgovorilo samo 63 % studenata geografije i povijesti (sl. 5).

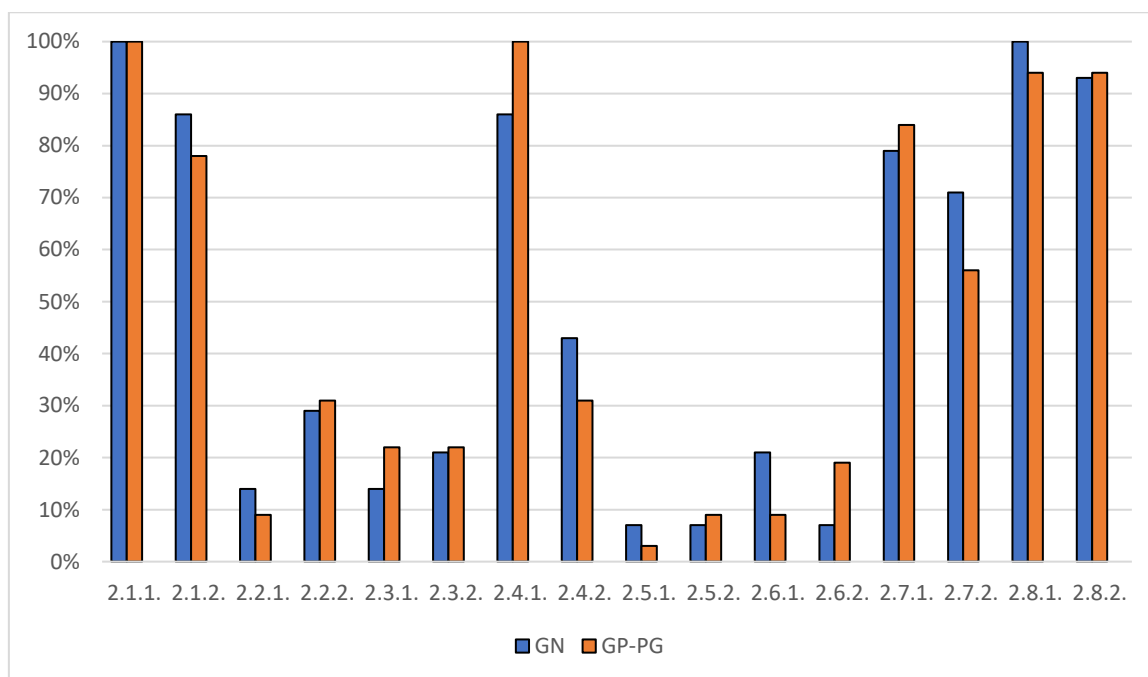

Sl. 5. Poznavanje hrvatske baštine na UNESCO-ovom Popisu svjetske baštine prema nastavničkim studijskim programima

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: nastavnički i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: nastavnički

U zadacima na drugom radnom listiću podjednak je broj bolje riješenih zadataka studenata diplomskog studija i studenata integriranog nastavničkog studija geografije i povijesti. Svi studenti integriranog studija prepoznali su Međimursku popevku, a taj isti zadatak riješilo je 86 % studenata diplomskog studija (sl. 6). Uz zadatak 2.4.1. sa Međimurskom popevkom,

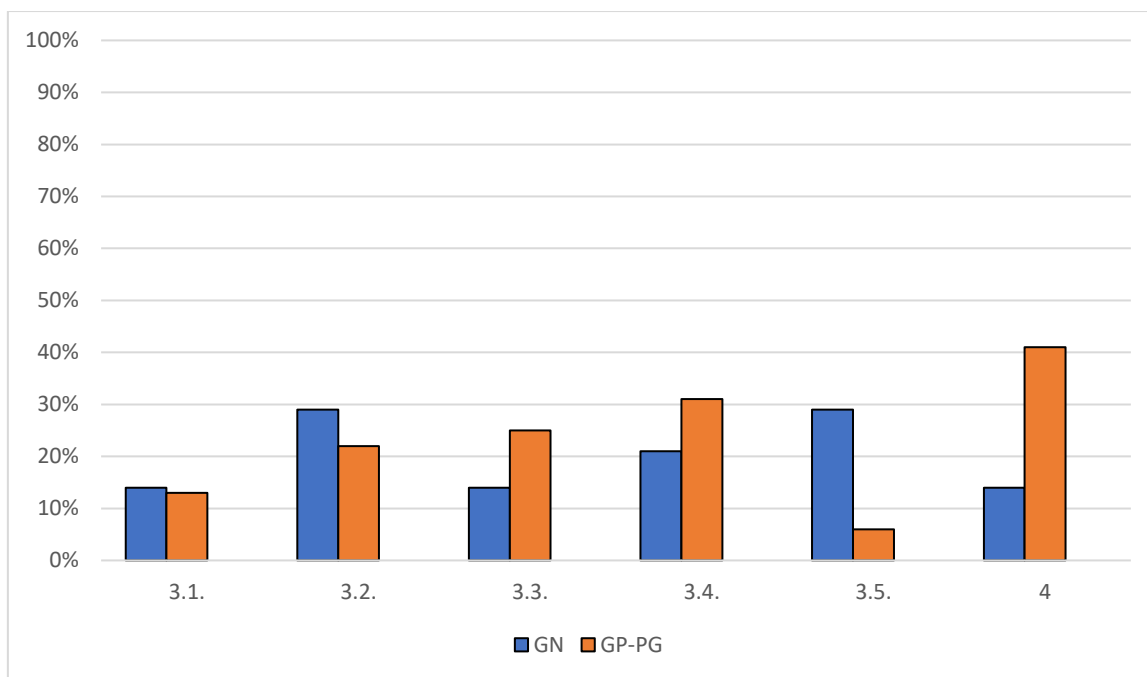
najveća razlika u riješenosti između studenata je u zadatku 2.7.2., u kojemu je 71 % studenata diplomskog studija povezo otkalicu sa pripadajućom fotografijom, dok je taj isti zadatak riješilo 56 % studenata geografije i povijesti. U ostalim zadacima razlike su uglavnom manje od 10 %.

Sl. 6. Poznavanje hrvatske folklorne baštine prema nastavničkim studijskim programima

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: nastavnički i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: nastavnički

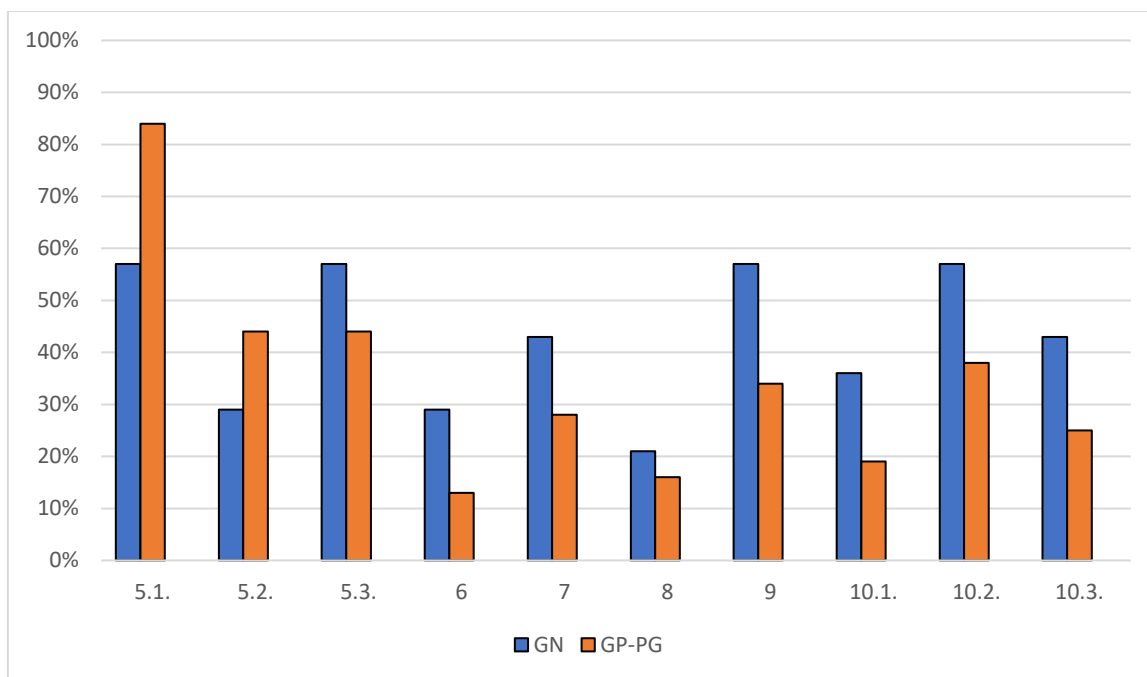
Slično rezultatima na drugom radnom listiću, i na trećem radnom listiću podjednak je broj bolje riješenih zadataka studenata diplomskog studija geografije i studenata integriranog nastavničkog studija geografije i povijesti. Najveća razlika u riješenosti je u zadacima 3.5. i 4. (sl. 7). U zadatku 3.5. točno je na kartu smjestilo sinjske arambaše 29 % studenata diplomskog studija, dok je taj isti zadatak riješilo samo 6 % studenata geografije i povijesti. U 4. zadatku situacija je obrnuta: 41 % studenata geografije i povijesti točno je zaokružilo začine od kojih se ne radi hvarski paprenjok, dok je to točno zaokružilo svega 14 % studenata diplomskog studija.

Sl. 7. Poznavanje hrvatske gastronomske baštine prema nastavničkim studijskim programima

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; *smjer: nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; *smjer: nastavnički*

U četvrtom radnom listiću, za razliku od prethodnih listića, bolje su rezultate postigli studenti diplomskog studija geografije. Dva su zadatka bolje riješili studenti integriranog nastavničkog studija geografije i povijesti: zadatak 5.1., u kojem je 84 % studenata geografije i povijesti prepoznalo pašku čipku (pašku čipku prepoznalo je samo 57 % studenata diplomskog studija) te zadatak 5.2. u kojem je 44 % studenata geografije i povijesti prepoznalo lepoglavsku čipku (lepoglavsku čipku prepoznalo je samo 29 % studenata diplomskog studija) (sl. 8). Ostale zadatke bolje su rješavali studenti diplomskog studija, a najveća se razlika u riješenosti vidi u devetom zadatku: 57 % studenata diplomskog studija znalo je da je Marija Terezija imala pašku čipkaricu na svom dvoru, a to je znalo samo 34 % studenata geografije i povijesti.

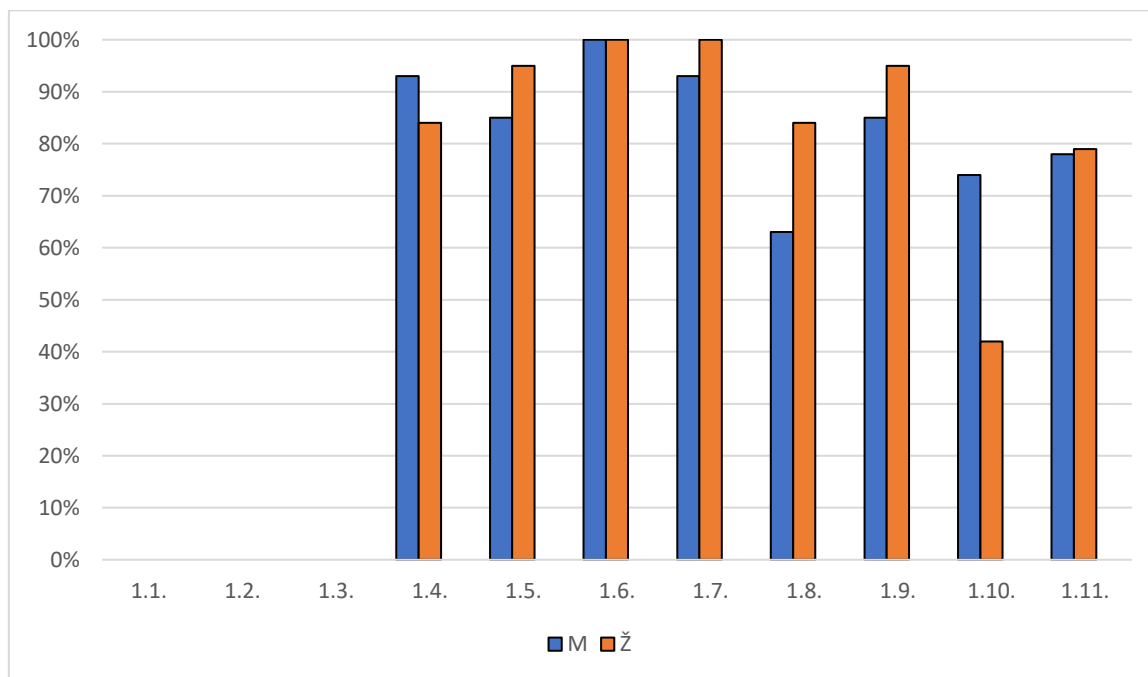
Sl. 8. Poznavanje hrvatske umjetničke baštine prema nastavničkim studijskim programima

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: *nastavnički*

Interpretirajući rezultate istraživanja s obzirom na studijski program primjećuje se da ne postoje znatne razlike u znanju, odnosno podjednako su dobro odgovarali svi studenti. Studenti diplomskog studija geografije nešto su bolje rješavali zadatke na prvom i četvrtom radnom listiću, dok su drugi i treći radni listić svi studenti rješavali podjednako dobro. Očekivano je da će studenti diplomskog studija koji su položili predmet Turistička geografija bolje riješiti zadatke s prvog radnog listića, s obzirom da se radi o UNESCO-ovim lokalitetima koji su turistički valorizirani, međutim ostale dijelove baštine, odnosno nematerijalnu i materijalnu kulturnu baštinu slabo prepoznaju svi studenti, što potvrđuje činjenicu da taj dio baštine nije dovoljno zastupljen na preddiplomskom i diplomskom studiju geografije osim na smjeru diplomskog studija Baština i turizam.

U nastavku rada interpretirani su rezultati istraživanja s obzirom na spol ispitanika. Na prvom radnom listiću, studentice su bolje rješavale zadatke nego studenti. Studenti su bolje riješili samo zadatke 1.4. i 1.10 (sl. 9). U zadatku 1.10. zabilježena je najveća razlika u riješenosti: stećke je prepoznalo 74 % studenata i samo 42 % studentica. Nešto je manja razlika u zadatku 1.8.: 84 % studentica prepoznalo je Trogir (Trogir je prepoznalo samo 63

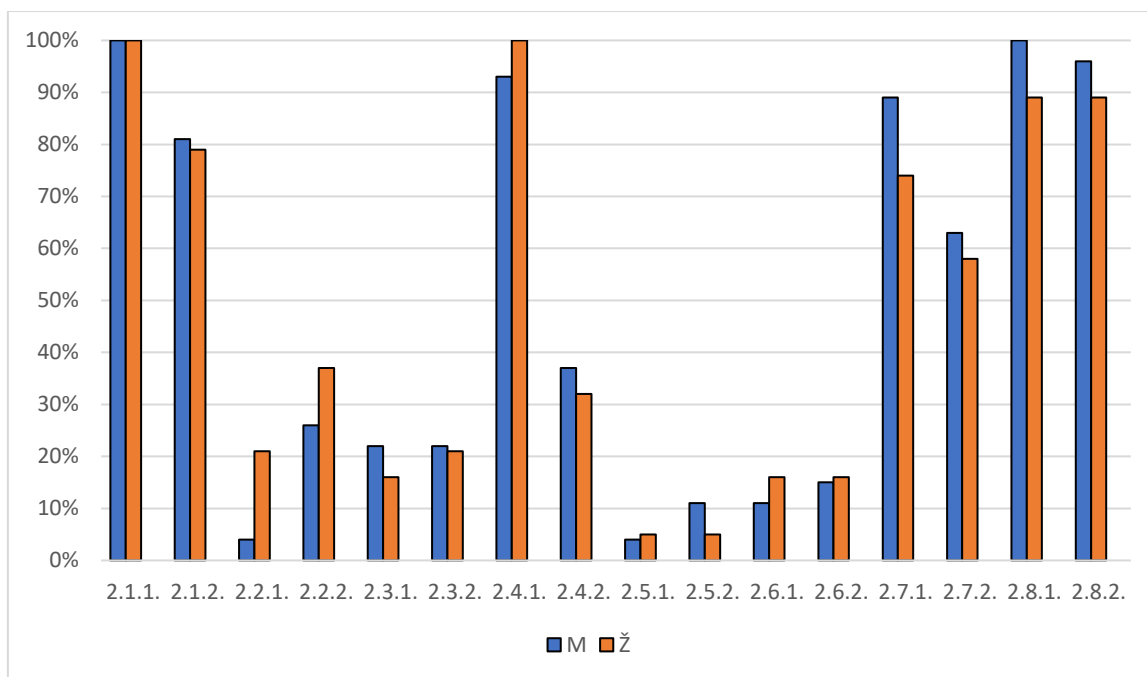
% studenata). Sve studentice prepoznale su Eufrazijevu baziliku u zadatku 1.7., a riješenost tog dijela zadatka kod studenta iznosi 93 %.

Sl. 9. Poznavanje hrvatske baštine na UNESCO-ovom Popisu svjetske baštine s obzirom na spol ispitanika

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; **smjer:** *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; **smjer:** *nastavnički*

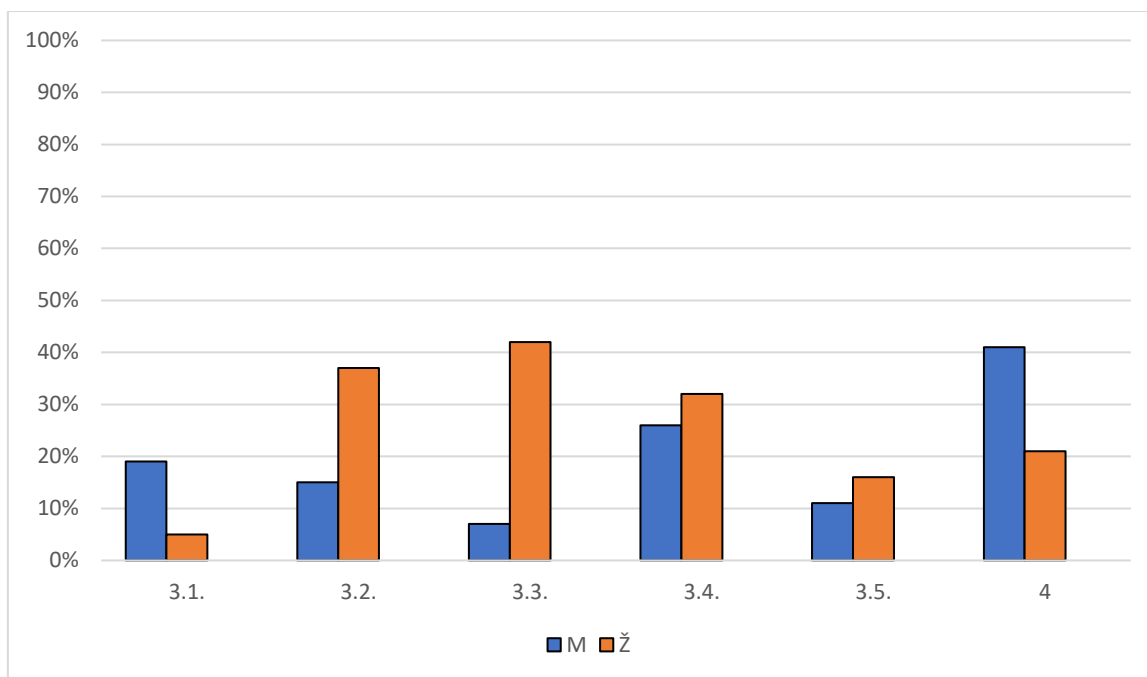
Drugi su radni listić studenti nešto bolje rješavali od studentica. Svi studenti prepoznali su bečarac u zadatku 2.8.1., a prepoznalo ga je 89 % studentica (sl. 10). No 100 % studentica prepoznalo je Međimursku popevku, a studenata 93 %. Studenti su najslabije prepoznavali glazbu korčulanske Moreške i nijemog kola u zadacima 2.2.1. i 2.5.1., njih samo 4 %. Studentice su također najslabije prepoznavale glazbu, ali i fotografiju nijemog kola u zadacima 2.5.1. i 2.5.2., njih samo 5 %.

Sl. 10. Poznavanje hrvatske folklorne baštine s obzirom na spol ispitanika

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; *smjer: nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; *smjer: nastavnički*

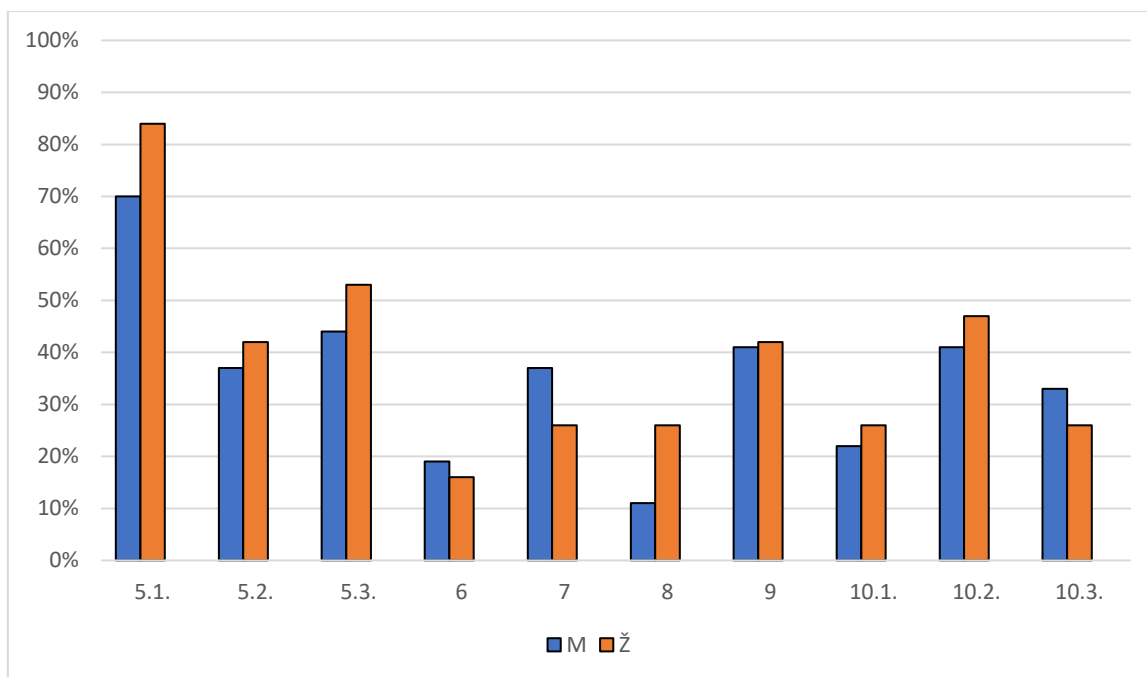
U trećem radnom listiću rezultati se značajno razlikuju u pojedinim zadacima. Općenito, treći radni listić nešto su bolje rješavale studentice, dok su samo dva zadatka bolje riješili studenti. Studentice su najbolje riješile zadatak 3.3. u kojemu je trebalo locirati brački vitalac, što je uspješno učinilo 32 % studentica, a taj je isti zadatak riješilo samo 7 % studenata (sl. 11). Studentice su najslabije riješile zadatak u kojemu je trebalo locirati hvarski paprenjok, što je uspješno učinilo samo 5 % studentica, a taj je zadatak riješilo 19 % studenata. Studenti su najbolje riješili zadatak u kojemu je trebalo zaokružiti začine od kojih se ne radi hvarski paprenjok, što je uspješno učinilo njih 41 %, dok je samo 21 % studentica točno riješilo taj zadatak. Velika razlika je i u zadatku 3.2. u kojem je 37 % studentica na kartu točno lociralo rudarsku greblicu, a taj je isti zadatak uspjelo riješiti samo 15 % studenata.

Sl. 11. Poznavanje hrvatske gastronomske baštine s obzirom na spol ispitanika

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; *smjer: nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; *smjer: nastavnički*

I četvrti su radni listić bolje riješile studentice. Najveća je razlika u riješenosti u prvom zadatku, u kojemu je 84 % studentica prepoznalo pašku čipku, a isto je učinilo 70 % studenata (sl. 12). Taj su zadatak studentice ujedno i najbolje riješile, dok su najslabije odgovorile na pitanje što je zajedničko tekili i hvarskoj čipki (riješenost je samo 16 %). Zadatak o tekili i hvarskoj čipki bolje su riješili studenti, njih 19 %. I studentima je zadatak 5.1. najbolje riješeni zadatak, dok su najslabije riješili osmi zadatak kojim je ispitano tko na Hvaru jedini izrađuje čipku (riješilo samo 11 % studenata i 26 % studentica).

Sl. 12. Poznavanje hrvatske umjetničke baštine s obzirom na spol ispitanika

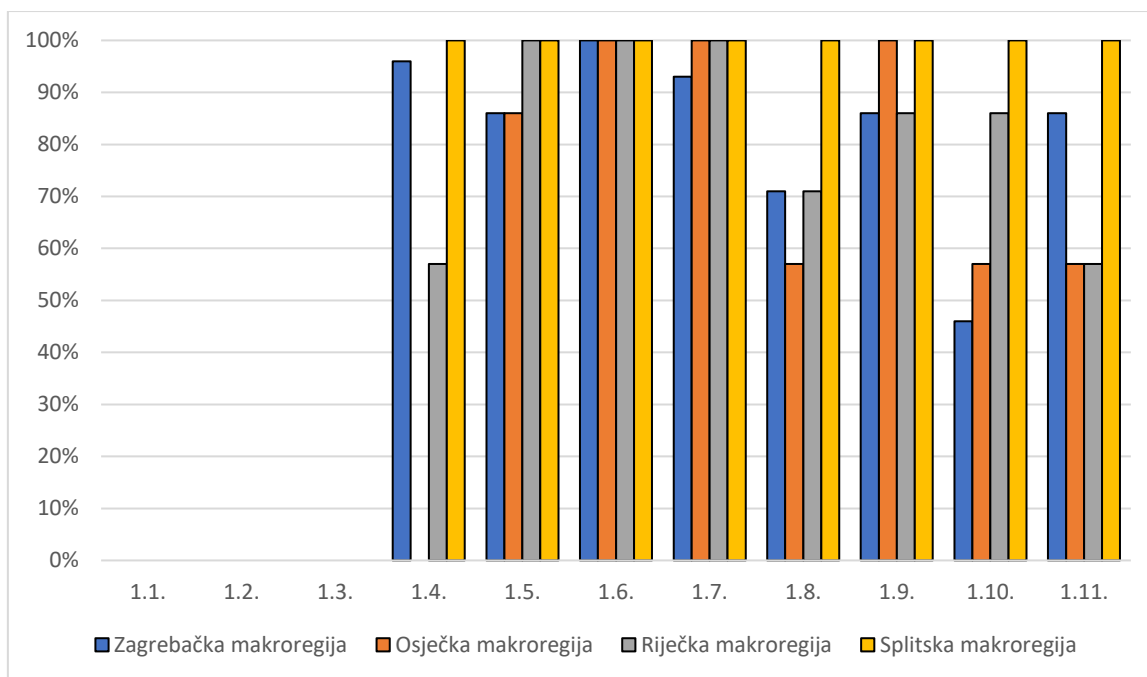
Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: *nastavnički*

U interpretaciji rezultata istraživanja s obzirom na spol ispitanika, može se primijetiti da su studentice nešto bolje rješavale radne listiće od studenata. Studenti su bolje riješili samo drugi radni listić za koji je trebalo slušati i povezivati folklorni izričaj s fotografijom, dok su sve ostale zadatke uglavnom bolje riješile studentice. Utvrđene razlike nisu velike ako se uzme u obzir broj ženskih i muških ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju, ali ipak pokazuju kako studentice nešto bolje poznaju kulturu i baštinu od studenata.

Posljednja interpretacija napravljena je s obzirom na županije u kojima su studenti koji su sudjelovali u istraživanju rođeni, a koje su radi generalizacije podataka grupirane u četiri makroregije: Zagrebačka, Riječka, Osječka te Splitska makroregija. Po osam studenata je iz Grada Zagreba i Zagrebačke županije, petero iz Krapinsko-zagorske županije, četvero iz Vukovarsko-srijemske županije, troje iz Osječko-baranjske i Primorsko-goranske županije, dvoje iz Istarske, Ličko-senjske i Varaždinske županije, te po jedan iz Bjelovarsko-bilogorske, Dubrovačko-neretvanske, Karlovačke, Koprivničko-križevačke, Sisačko-moslavačke, Splitsko-dalmatinske i Virovitičko-podravске županije. U Zagrebačku makroregiju svrstani su studenti Grada Zagreba, Zagrebačke, Krapinsko-zagorske, Varaždinske, Bjelovarsko-bilogorske, Karlovačke, Koprivničko-križevačke, Sisačko-

moslavačke te Virovitičko-podravske županije. U Riječku makroregiju svrstani su studenti iz Primorsko-goranske, Istarske te Ličko-senjske županije. U Splitsku makroregiju svrstani su studenti iz Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske županije, a u Osječku studenti iz Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske županije. Osim studenata iz Hrvatske, jedna studentica je iz Bosne i Hercegovine, a jedna studentica nije napisala niti jednu županiju te one nisu uključene u ovaj segment analize.

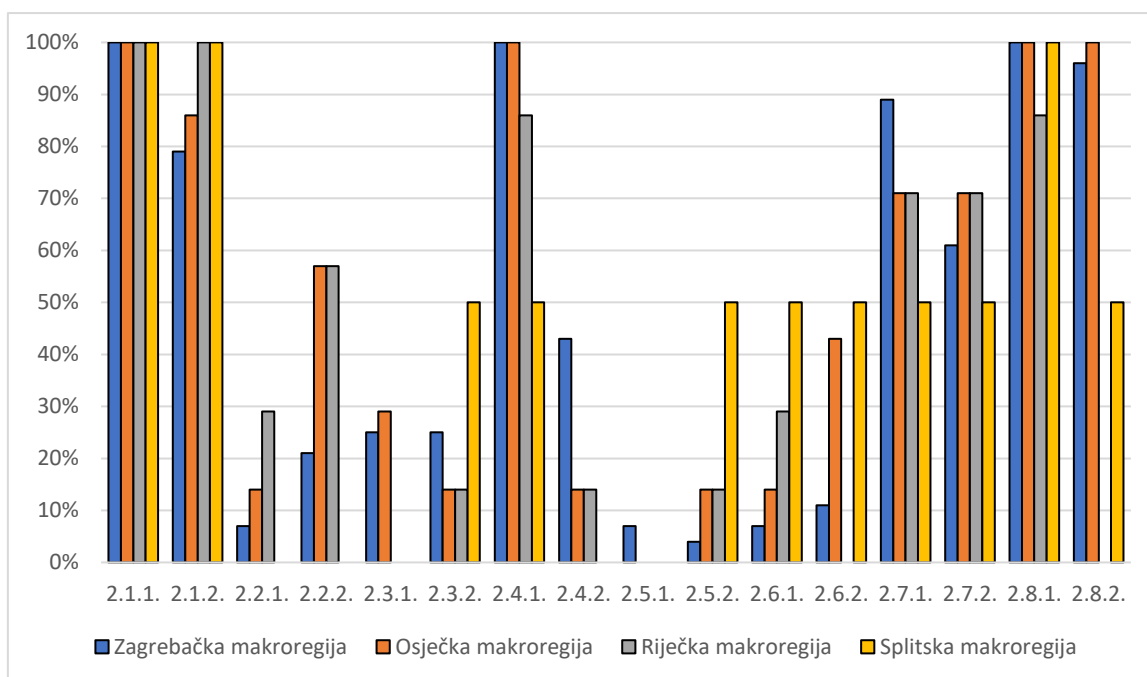
Podaci s obzirom na makroregiju pokazuju velike razlike (sl. 13). S obzirom na to da su samo dva studenta iz Splitske makroregije, njihovi podaci pokazuju isključivo 0, 50 ili 100 %, pa ih je vrlo teško uzeti kao relevantne. Studenti iz Osječke makroregije najslabije su riješili zadatak 1.4., što znači da niti jedan student nije prepoznao Dioklecijanovu palaču, ali su zato svi studenti iz Osječke makroregije prepoznali Dubrovnik, Eufrazijevu baziliku te katedralu Sv. Jakova u Šibeniku. Studenti iz Zagrebačke makroregije najbolje su osim Dubrovnika, kojeg su prepoznali svi studenti, riješili zadatak 1.4., odnosno njih 96 % prepoznalo je Dioklecijanovu palaču, što je indikativno u odnosu na 0 % studenata iz Osječke makroregije. Najslabije su riješili zadatak 1.10., odnosno samo 46 % studenata iz Zagrebačke makroregije je prepoznalo stećke. Studenti iz Riječke makroregije su kao i studenti iz Osječke makroregije nešto bolje riješili zadatke s prvog listića nego studenti Zagrebačke makroregije. Osim Dubrovnika, svi studenti iz Riječke makroregije prepoznali su i Plitvička jezera te Eufrazijevu baziliku. Najslabije su riješili zadatke 1.4. i 1.11. u kojima je 57 % studenata iz Riječke makroregije prepoznalo Dioklecijanovu palaču i Starogradsko polje.

Sl. 13. Poznavanje hrvatske baštine na UNESCO-ovom Popisu svjetske baštine s obzirom na makroregiju porijekla ispitanika

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: *nastavnički*

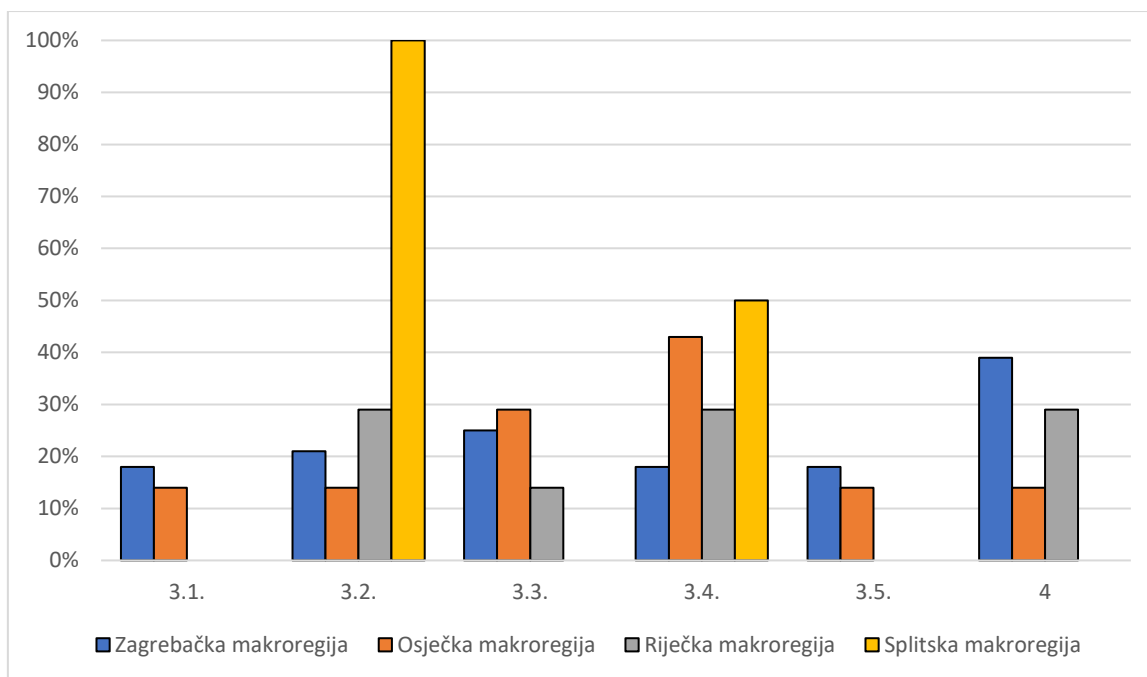
I u zadacima s drugog radnog listića utvrđene su značajne varijacije. Svi studenti iz Zagrebačke makroregije prepoznali su glazbene izričaje Lindo, međimursku popevku te bećarac, dok su najslabije riješeni zadaci 2.2.1., 2.5.1. i 2.5.2. jer je samo 7 % studenata iz Zagrebačke makroregije prepoznalo korčulansku Morešku i nijemo kolo, a samo je 4 % uspjelo povezati fotografiju nijemog kola sa glazbenim izričajem (sl. 14). Studenti iz Osječke makroregije podjednako su dobro rješavali zadatke kao i studenti iz Zagrebačke makroregije: svi su prepoznali Lindo, međimursku popevku te bećarac, ali su i svi uspješno povezali fotografiju bećarca s glazbom koju su čuli. Niti jedan student iz Osječke makroregije nije prepoznao nijemo kolo, ali ih je 14 % uspjelo povezati fotografiju nijemog kola s izričajem koji su čuli. Svi studenti iz Riječke makroregije prepoznali su Lindo, ali su svi i povezali fotografiju Linda s glazbom koju su čuli. Niti jedan student nije prepoznao fotografiju bećarca i nijemo kolo, a kao i studenti iz Osječke makroregije, njih 14 % povezalo je fotografiju nijemog kola. Oba studenta iz Splitske makroregije prepoznala su Lindo i njegovu fotografiju, te bećarac, dok nijedan od njih nije prepoznao morešku, lastovski poklad i nijemo kolo.

Sl. 14. Poznavanje hrvatske folklorne baštine s obzirom na makroregiju porijekla ispitanika

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; **smjer:** *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; **smjer:** *nastavnički*

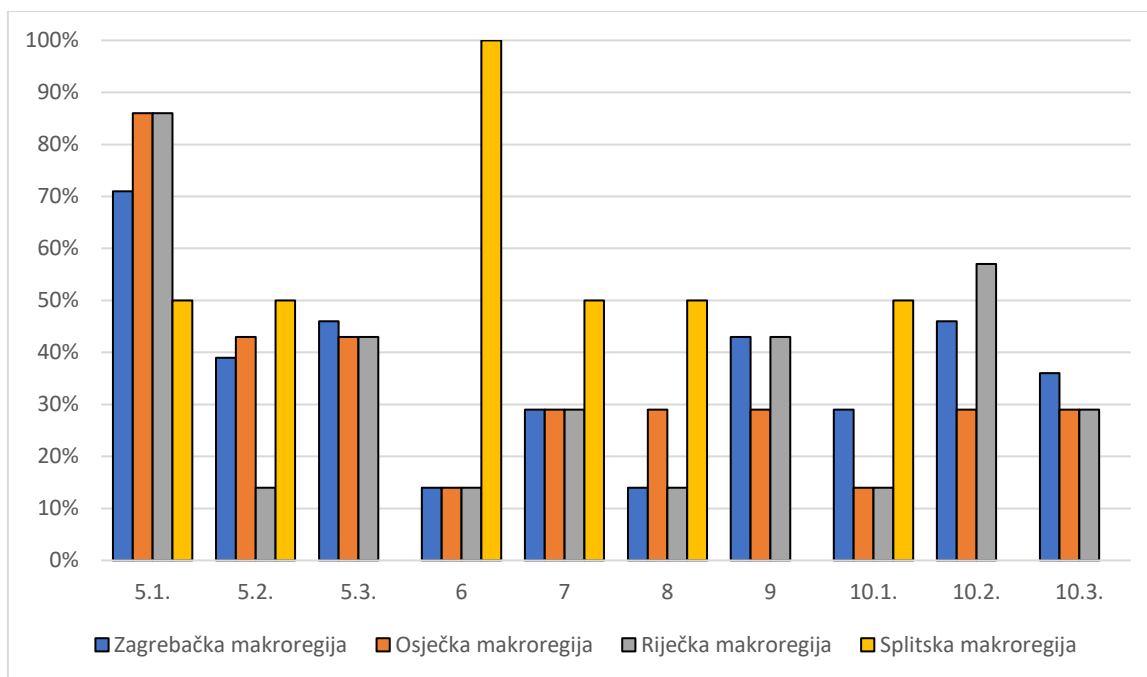
I u trećem radnom listiću postoje velike razlike među makroregijama. Paprenjok i sinjske arambaše na kartu nije točno locirao niti jedan student iz Riječke i Splitske makroregije (sl. 15). Studenti iz Zagrebačke makroregije najtočnije su na kartu locirali brački vitalac, njih 25 %, dok su najbolje riješili zadatak u kojemu je trebalo zaokružiti..., što je uspješno učinilo njih 39 %. Studenti iz Osječke makroregije najbolje su na kartu locirali hrapoćušu, njih 43 %, a studenti iz Riječke makroregije podjednako su uspješno locirali rudarsku greblicu i hrapoćušu, njih 29 %. Niti jedan student iz Riječke makroregije nije točno locirao paprenjok i arambaše. Oba studenta iz Splitske makroregije na kartu su točno locirali rudarsku greblicu, a niti jedan od njih nije uspješno locirao paprenjok, brački vitalac ni sinjske arambaše, koji se svi nalaze upravo u toj makroregiji.

Sl. 15. Poznavanje hrvatske gastronomske baštine s obzirom na makroregiju porijekla ispitanika

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: *nastavnički*

U četvrtom su radnom listiću studenti iz svih makroregija podjednako dobro rješavali zadatke. Studenti iz Zagrebačke makroregije najbolje su riješili zadatak 5.1. u kojemu je njih 71 % prepoznalo pašku čipku (sl. 16). Najslabije su riješili zadatke 6. i 8. jer je samo 14 % studenata iz Zagrebačke makroregije znalo što je zajedničko tekili i hvarskoj čipki te tko na Hvaru jedini izrađuje čipku. Studenti iz Osječke makroregije su kao i studenti ostalih makroregija najbolje riješili zadatak 5.1.. Čak 86 % ih je prepoznalo pašku čipku, a isti je udio studenata iz Riječke makroregije uspješno riješio taj isti zadatak. Kao i studenti iz Zagrebačke makroregije, studenti iz Osječke i Riječke makroregije najslabije su riješili zadatak 6., njih 14 %, ali i zadatak 10.1., u kojemu je također 14 % studenata iz Osječke i Riječke makroregije prepoznalo lepoglavsku čipku prema načinu izrade. Oba studenta iz Splitske makroregije znala su odgovor na pitanje što je zajedničko tekili i hvarskoj čipki, ali niti jedan nije prepoznao hvarsku čipku u zadatku 5.3., nijedan nije odgovorio na pitanje koja je europska vladarica na dvoru imala pašku čipkaricu te nijedan nije prepoznao pašku i hvarsku čipku prema načinu izrade.

Sl. 16. Poznavanje hrvatske umjetničke baštine s obzirom na makroregiju porijekla ispitanika

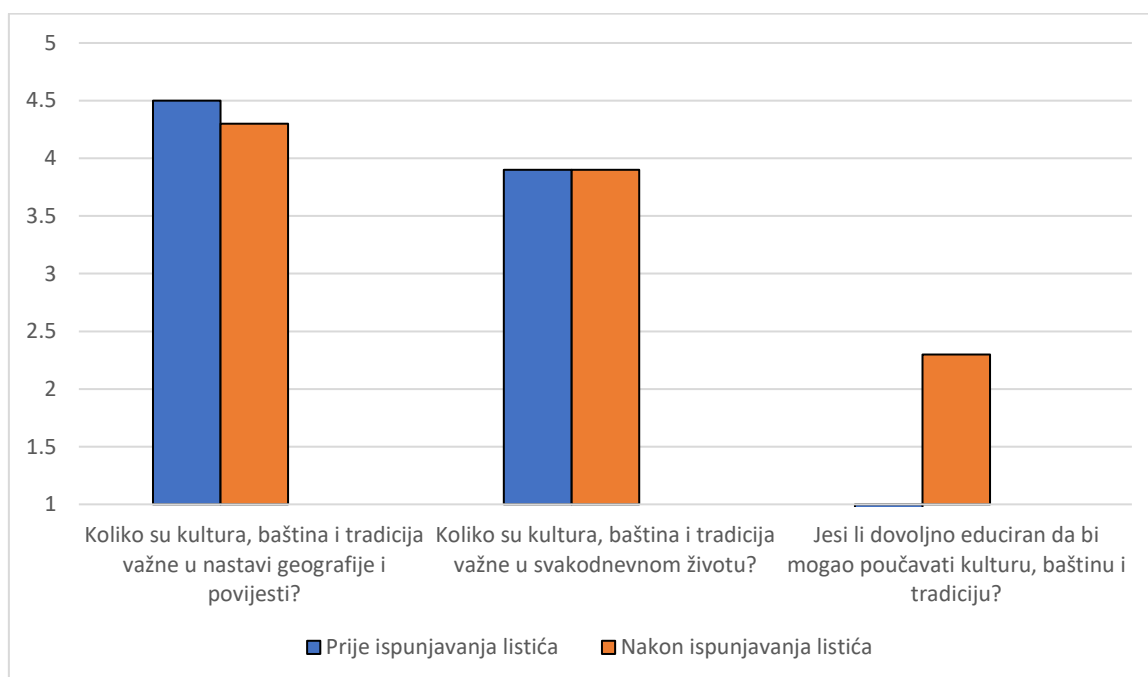
Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: *nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; smjer: *nastavnički*

S obzirom na rezultate prema makroregijama porijekla ispitanika, u nekim se zadacima potvrđuje pretpostavka kako će studenti bolje rješavati zadatke vezane uz baštinu svoje makroregije, ali u nekim zadacima ta pretpostavka nije potvrđena. U zadacima iz prvog radnog listića nema određenog obrasca rješavanja. Svi su studenti podjednako znali, odnosno nisu znali prepoznati lokalitete s UNESCO-ovog Popisa svjetske baštine. Na prvom radnom listiću zadatke su najslabije riješili studenti iz Osječke makroregije: niti jedan student nije prepoznao Dioklecijanovu palaču koja, iako nije u toj makroregiji, ipak je turistički značajna i dobro valorizirana te su je svi studenti trebali prepoznati. U zadacima iz drugog radnog listića potvrđena je pretpostavka o boljem poznavanju baštine iz zavičaja. Studenti iz Zagrebačke i Osječke makroregije bolje su prepoznavali izričaje kontinentalne Hrvatske, dok su studenti iz Riječke i Splitske makroregije bolje prepoznavali izričaje primorske Hrvatske. Najslabije je prepoznato nijemo kolo od studenata iz svih makroregija, što je donekle razumljivo jer se izričaj temelji samo na vokalnim izvedbama i udarcima nogu, ali s obzirom da je ono pod zaštitom UNESCO-a, trebalo ga je prepoznati više studenata. Treći radni listić nije potvrdio pretpostavku o boljem poznavanju baštine zavičaja.

Studenti iz Zagrebačke makroregije bolje su na kartu locirali tradicionalnu hranu dalmatinskih otoka nego greblicu iz Ruda kraj Samobora. Greblicu su na kartu najbolje smjestili studenti iz Riječke makroregije, a to je ujedno i jedino jelo koje su uspješno locirala oba studenta iz Splitske makroregije. Studenti iz Osječke makroregije najbolje su smjestili tortu hrapoćušu sa Brača, koju je uspješno smjestio samo jedan student iz Splitske makroregije. U četvrtom radnom listiću zadatke su podjednako rješavali studenti iz svih makroregija pa je teško odrediti utjecaj porijekla na poznavanje baštine. Studenti iz svih makroregija najbolje su prepoznali pašku čipku, lepoglavsku čipku su svi podjednako prepoznali, dok su hvarsku najbolje prepoznali studenti iz Zagrebačke makroregije, a niti jedan student iz Splitske makroregije nije prepoznao hvarsku čipku. Pitanja vezana za pašku i hvarsku čipku nešto su bolje rješavali studenti iz Zagrebačke makroregije, ali su kasnije pašku čipku prema načinu izrade bolje prepoznali studenti iz Riječke makroregije. Pretpostavka da će studenti bolje poznavati kulturu svoje makroregije zapravo je više demantirana nego potvrđena, što samo dokazuje kako studenti dovoljno ne poznaju ni svoju zavičajnu kulturu i baštinu. Ako ne poznaju baštinu svojeg zavičaja, onda se od njih ne može očekivati ni poznavanje baštine cijele Hrvatske. Stoga veću pozornost upoznavanju baštine treba posvetiti u nastavi već u osnovnoj i srednjoj školi, ali i na fakultetu, kako bi studenti budući nastavnici bili kompetentniji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda vezanih uz kulturu i baštinu Hrvatske.

Nakon interpretacije rezultata istraživanja, još slijedi interpretacija samoprocjene koju su studenti proveli prije i nakon rješavanja radnih listića. Studenti su prije rješavanja listića morali zaokružiti broj od 1 do 5 s obzirom na to što misle koliko su kultura, baština i tradicija važne u nastavi geografije i povijesti te u svakodnevnom životu. Na ista pitanja odgovarali su nakon rješavanja radnih listića, te su nakon rješavanja odgovarali i na pitanje jesu li dovoljno educirani za poučavanje sadržaja o kulturi, baštini i tradiciji.

Prema rezultatima samoprocjene možemo zaključiti kako studenti smatraju kulturu i baštinu bitnom u nastavi geografije i povijesti, ali ipak nešto manje bitnom u svakodnevnom životu. Procjena važnosti kulture, baštine i tradicije u svakodnevnom životu ista je prije i poslije ispunjavanja listića (prosjeck je 3,9) (sl. 17). Procjena važnosti kulture, baštine i tradicije u nastavi nakon ispunjavanja listića je 4,3, što je za 0,2 boda manje od procjene prije ispunjavanja listića. Prosječna procjena osobne educiranosti za poučavanje kulture, baštine i tradicije nakon ispunjavanja listića je 2,3, što je s obzirom na prethodne analize riješenosti radnih listića vrlo realna ocjena njihovog znanja.

Sl. 17. Samoprocjena studenata 1. godine diplomskog sveučilišnog studija Geografija; smjer: nastavnički i studenata prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija Geografija i povijest (Povijest i geografija); smjer: nastavnički 2017. godine

Izvor: anketno istraživanje provedeno u svibnju 2017. za studente prve godine diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; *smjer: nastavnički* i studente prve i druge godine integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Geografija i povijest (Povijest i geografija)*; *smjer: nastavnički*

6. Baština u prijedlogu novog kurikulumu

S obzirom na prethodna poglavlja, može se reći kako baština i tradicija nisu dovoljno zastupljene ni u visokom, ni u osnovnoškolskom obrazovanju. Prijedlog novog predmetnog kurikulumu geografije sadrži velike promjene u organizaciji nastave i donosi novi pristup baštini.

Poučavanje geografije prema prijedlogu novog kurikulumu temeljilo bi se na četiri ključna koncepta; prostorni identitet, prostorne organizacije i procesi, održivost te prostorni obuhvat (*Nacionalni kurikulum nastavnoga predmeta Geografija*; prijedlog, prosinac 2017.). Baština i pojmovi vezani uz nju spominju se unutar koncepta održivosti, koji "uključuje međudjelovanje prirodne osnove, stanovništva i gospodarskih djelatnosti u geografskom prostoru" (*Nacionalni kurikulum nastavnoga predmeta Geografija*; prijedlog, prosinac 2017.). Održivost bi trebala osigurati povećanje kvalitete života pojedinca i zajednice, a da se pritom ne ugrozi okoliš i prouzroči gubitak identiteta te zajednice i prostora u kojem se nalazi. Baština se prvi put spominje u 6. razredu, u ishodu AC 6.1., u kojem se od učenika očekuje da razlikuju kategorije zaštite prirode, znaju navesti primjere zaštićene prirodne i kulturne baštine u Hrvatskoj, ali i da znaju objasniti njenu gospodarsku važnost i važnost kao element identiteta. Isto tako, spominje se i učeničko sudjelovanje u aktivnostima očuvanja i vrednovanja baštine, što čini zapravo najvažniji dio ovog ishoda. Ovim ishodom ostvaruju se očekivanja međupredmetnih tema Poduzetništvo, Održivi razvoj te Građanski odgoj i obrazovanje, dok se sami ishod ostvaruje u suradnji s nastavnim predmetima Priroda i Povijest. U 8. razredu pojavljuje se ishod AB 8.7. unutar koncepta prostornog identiteta, u kojem se od učenika očekuje da opiše globalizaciju i njezine utjecaje na identitet pojedinca i prostora u kojem živi, ali i da imenuje i objasni ulogu važnih svjetskih organizacija poput UNESCO-a, koji je direktno vezan za očuvanje identiteta. U ovom ishodu ostvaruju se očekivanja međupredmetnih tema Održivi razvoj, Osobni i socijalni razvoj te Građanski odgoj i obrazovanje. Pojam baština više se nigdje eksplicitno ne spominje, a može ju se uključiti u obradu pojedinih kontinenata i država, u ishode poput npr. AB 8.1. u 8.razredu, prema kojemu se od učenika očekuje da osim prirodno-geografskih obilježja Azije analiziraju i društveno-geografska obilježja, odnosno specifičnosti stanovništva, naselja i gospodarstva Azije što uključuje i baštinu te identitet Azije.

Ovakav prijedlog kurikulumu daje svakom nastavniku slobodu da odgojno-obrazovne ishode ostvaruje na različitim primjerima i organizacijom aktivnosti i okruženja za učenje

koje najviše odgovara učenicima koje vodi u učenju i poučavanju. Kultura i baština mogu biti uključene u poučavanje i učenje sadržaja o svim kontinentima, državama svijeta, ali posebno Republike Hrvatske, jer baština je neizbrisivi dio identiteta čije očuvanje osigurava i očuvanje identiteta.

7. Primjeri dobre prakse upoznavanja baštine u školama

Godina 2018. proglašena je godinom europske kulturne baštine, a glavni ciljevi organizirani su u četiri kategorije: angažman, održivost, zaštita i inovacije. U sklopu angažmana navode se inicijative „Baština u školi“ te „Mladi za baštinu“ čija je svrha od najranije dobi otkrivati kulturnu baštinu te angažirati mlade naraštaje kako bi se uključili u njeno očuvanje (Ministarstvo kulture, n. d.). Mnoge osnovne škole u Republici Hrvatskoj uključile su se u projekte i događanja, no neke škole se kulturnom baštinom i tradicijom uspješno bave već godinama.

U nastavku rada navode se osnovne škole koje su odlični primjeri uključivanja baštine i tradicije u izvannastavne aktivnosti, a bitno je da na takav način počnu raditi i ostale škole kako bi se očuvale kulturna baština i tradicija cijele Republike Hrvatske.

7.1. Osnovna škola Legrad i „Škrinja zaboravljenih igara“

„Škrinja zaboravljenih igara“ je knjiga koja je nastala kao rezultat školskog projekta učenika tada drugog razreda Osnovne škole Legrad u školskoj godini 2012./2013. pod mentorstvom učiteljice Tamare Marcinjaš. Cilj je bio sakupiti i približiti učenicima što više zaboravljenih tradicijskih igara koje su se nekada igrale na školskim dvorištima. Učenici su uz pomoć učiteljice sakupili 83 igre sa područja cijele Hrvatske, od dobro poznatih igara poput skrivača i gumi-gumija do manje poznatih poput kotačkanja, i za svaku napisali kratki opis i pravila. Knjiga je uspješno tiskana i službeno predstavljena u knjižnici „Fran Galović“ u Koprivnici, a dostupna je i u *on-line* obliku s obzirom da je cilj bio približiti stare tradicijske igre ne samo učenicima Osnovne škole Legrad, već i učenicima svih škola u Hrvatskoj. Spomenuta učiteljica u Osnovnoj školi Legrad vodi izvannastavnu skupinu „Ekići“ koja svake godine sudjeluje u raznim kulturnim projektima, a školske godine 2017./2018. rade na velikom projektu „Građanin“ koji prema školskom kurikulumu Osnovne škole Legrad obuhvaća više manjih projekata: „Kam neg v Legrad“, „Školski botanički vrt“, „Legradska hiža“, „Školski muzej“ i „Soba Marije Bango“. Aktivnosti koje navode su sudjelovanje na 10. nacionalnoj smotri turizma kulture na Hvaru gdje će Ekići izlagati prezentaciju na temu Okusi i mirisi zavičaja, zatim otvorenje školskog muzeja s prikupljenim predmetima iz povijesti školstva Podravskog kraja, osnivanje i briga oko školskog botaničkog vrta koji je financiran iz Europskih fondova, otvaranje i briga oko Legradske hiže te osnivanje sobe Marije Bango i prikupljanje predmeta kojima se koristila i njenih književnih i istraživačkih djela. Sve aktivnosti objedinjuju i dosadašnje projekte Ekića, kao što je „Škrinja

zaboravljenih igara“ i čine primamljivu turističku ponudu koju Ekići i njihova učiteljica nude turističkim agencijama, školama i vrtićima.

7.2. Osnovna škola Vis i učenička zadruga ISSA

Osnovna škola Vis jedna je od dvije osnovne škole na Visu, a njen školski kurikulum bogat je različitim kulturnim projektima u svim razredima i u svim nastavnim predmetima. Učenička zadruga ISSA koju vode Ana Kobeščak, Maja Dumančić i Domagoj Pšeničnjak svake godine radi na projektima važnim za promicanje kulturne baštine. U zadnjih 12 godina, učenička zadruga ISSA uz pomoć svojih učitelja izdala je tri knjige: „Škoj na pjat“ 2006. godine, „Legende otoka Visa“ 2013. godine i „Crkve i utvrde otoka Visa“ 2014. godine. „Škoj na pjat“ je viška kuharica pisana na viškom dijalektu i standardnom književnom jeziku i sadrži više od 40 recepata za tradicionalna viška jela. Tekstove u knjizi „Legende otoka Visa“ pisali su učenici; to su učeničke interpretacije starih viških priča i legendi upotpunjene crtežima i fotografijama učenika i učitelja. Knjiga „Crkve i utvrde otoka Visa“ sadrži 43 fotografije crkava i utvrda na Visu, ali i na Biševu, te njihove opise i kartu otoka Visa. Knjige su tiskane u Splitu i mogu se kupiti kao suvenir ne samo na Visu, već i u drugim gradovima Hrvatske. U školskom kurikulumu Osnovne škole Vis za školsku godinu 2017./2018. navode se aktivnosti učeničke zadruge ISSA i učeničke skupine Čuvari baštine koju također vodi učiteljica Maja Dumančić. Aktivnosti obuhvaćaju istraživanje sakralnog blaga otoka, nastavak istraživanja viških priča i poslovice, zatim istraživanje zaboravljenih igara i igračaka i izrada modela igračaka, predstavljanje škole na smotri turističke kulture na Hvaru sa projektom „Škoj na pjat“, istraživanje suhozida te briga za školski vrt. Učenička zadruga i Čuvari baštine svake školske godine surađuju na kulturnim projektima, i osim razvijanja svijesti o baštini i prirodi, razvija se i potreba za suradnjom te potencijali za buduća zanimanja.

7.3. Osnovna škola Supetar i „Iz spomenara naših mista“

Projekt kulturne baštine pod nazivom „Iz spomenara naših mista“ (Supetar, Sutivan, Nerezišća) proveden je 2014. godine u sklopu obrazovanja za održivi razvoj u Osnovnoj školi Supetar. Cilj projekta bio je učenicima približiti vrijednosti kulturne baštine, razviti ljubav i poštovanje te njegovanje prošlosti, posebno tradicije svojih predaka i njihovog mukotrpnog težačkog života. Učenici svih razreda su u sklopu projekta radili na više manjih projekata: „Rječnik talijanskih riječi u našem dijalektu“, projekt „Stanovništvo i migracija na otoku Braču“ u sklopu kojega su učenici pretraživali stranice spomenara svih mjesta i

tražili podatke o broju stanovnika i migracijama, projekt „Kako su liječili naši stari“ o ljekovitom bilju, a učenici razredne nastave upoznawali su se sa djelima kipara Ivana Rendića, sakralnim građevinama, starim predmetima i kućanskim pomagalicama, tradicionalnom kuhinjom u projektu „Iz kuhine moje none“ te folklornom usmenom tradicijom i tradicionalnim oblačenjem u projektu „Kako su se nosili stori Supetrani“. U školskom kurikulumu Osnovne škole Supetar za školsku godinu 2017./2018. spominje se više projekata kulturne baštine: projekt „Evala van svitu“ u kojem aktivnosti obuhvaćaju osvještavanje učenika o pravilima lijepog ponašanja i odnosa prema okolišu, projekt „Croatica za djecu i mlade“ čiji je cilj promicati hrvatsku pisanu baštinu, zatim „Hrvatska bajkovnica“ čije aktivnosti obuhvaćaju upoznavanje jezične baštine i razlika standardnog i zavičajnog jezika, projekt „Uhvati ritam“ o folklornoj baštini i plesu te „Igre bez granica“ o tradicijskim igrama. Osnovna škola Supetar intenzivno radi na očuvanju kulturne baštine i upoznavanju učenika s tradicijom, a time i na upoznavanju učenika s vlastitom poviješću.

8. Prijedlog terenske nastave

Na temelju analizirane literature i izvora, školskih kurikuluma, nastavnog plana i programa za osnovnu školu te rezultata provedenog istraživanja, predlaže se četverodnevna terenska nastava za učenike osmog razreda osnovne škole u Sjevernu Dalmaciju, odnosno Južno hrvatsko primorje. Radnim listićima obradila bi se folklorna baština otoka Paga i Dalmatinske zagore na izvoru Cetine, šibenska katedrala Sv. Jakova, nacionalni park Kornati, slavenska mitologija na otoku Pagu, mediteranska tradicionalna kuhinja, gradovi Nin i Zadar. Lokacije koje bi bile uključene u terensku nastavu, ali bi se odrađivale bez radnih listića, su Knin, izvor Krke, šibenski muzej Bunari, park prirode Telašćica, paška sirana i obilazak grada Paga. Radni listići nalaze se u prilogima.

8.1. Pisane pripreme za terensku nastavu

Naziv radnog listića	Vrti mi se moja suknjo tanka	
Lokacija	izvor Cetine, autobus	
odgojno-obrazovni ishodi		Zadaci za provjeru ishoda i ciljeva
<ul style="list-style-type: none">- imenovati dijelove vrličke i paške nošnje- objasniti utjecaj prirodno-geografskih i društveno-geografskih obilježja prostora na izgled nošnje- razlikovati vrličku i pašku nošnju- prepoznati i razlikovati folklorne pjesme i plesove Vrlike i otoka Paga		<ul style="list-style-type: none">- Kako se zovu određeni dijelovi nošnje?- Kako su prirodno-geografska obilježja prostora utjecala na izgled nošnje? Kako su društveno-geografska obilježja prostora utjecala na izgled nošnje? Iz kojeg jezika su posuđeni nazivi za dijelove paške nošnje? Kakve su bile društvene prilike na otoku Pagu kroz povijest? Koje su bile glavne gospodarske grane otoka Paga i kako su utjecale na izgled nošnje? Zašto je većina dijelova vrličke nošnje od vune? Kako su prirodno-geografska obilježja Dalmatinske zagore utjecala na izgled vrličke nošnje? Kakve su bile društvene prilike u Dalmatinskoj zagori kroz povijest?- Po čemu se razlikuju vrlička i paška nošnja?- Po čemu se razlikuju pjesme i plesovi Vrlike i otoka Paga? Zašto se razlikuju?
Tijek rada		
Aktivnosti učitelja		Aktivnosti učenika

<ul style="list-style-type: none"> - izabrati učenike ili se učenici dobrovoljno javljaju za demonstraciju oblačenja nošnje - s učenicima metodom demonstracije pokazati oblačenje nošnji i imenovati dijelove, ali ne reći koja je koja nošnja - metodom razgovora dovesti učenike do samostalnog zaključka o utjecaju prirodno-geografskih i društveno-geografskih obilježja prostora na izgled nošnje i do zaključka koja nošnja je sa otoka Paga a koja iz Vrlike - metodom razgovora dovesti učenike do samostalnog zaključka o razlikama u dijelovima nošnji Vrlike i otoka Paga - u autobusu pustiti audio zapise i audiovizualne prikaze folklornih pjesama i plesova Vrlike i otoka Paga - metodom razgovora dovesti učenike do zaključka da prirodno-geografski i društveno-geografski uvjeti ne utječu samo na izgled nošnje, već i na folklorne pjesme i plesove prostora 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici se dobrovoljno javljaju za demonstraciju oblačenja nošnje - učenici uz radni listić prate demonstraciju i čitaju nazive dijelova nošnji - učenici samostalno zaključuju kako su na izgled paške nošnje utjecale vlast Venecije te dobre pomorske veze pomoću kojih su dolazili utjecaji i iz država poput Španjolske - učenici samostalno zaključuju kako su na izgled vrličke nošnje utjecali teži prirodno-geografski uvjeti i ovčarstvo kojim se stanovništvo nekada bavilo - učenici samostalno zaključuju kako svi navedeni prirodno-geografski i društveno-geografski uvjeti utječu na razlike u dijelovima nošnji, njihovih naziva i materijala izrade - učenici u radni listić upisuju koja je nošnja vrlička a koja paška - učenici slušaju i gledaju audio zapise i audiovizualne prikaze folklornih pjesama i plesova Vrlike i otoka Paga - učenici samostalno zaključuju kako bolje društvene prilike utječu tako da su pjesme i plesovi elegantniji i mekaniji, a kako teži prirodno-geografski uvjeti utječu tako da su pjesme i plesovi tvrdi i grubi
Nastavne metode	<ul style="list-style-type: none"> - metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda demonstracije
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> - frontalni rad, samostalni rad
Sredstva i pomagala	<ul style="list-style-type: none"> - crteži i fotografije vrličke i paške nošnje, vrlička i paška nošnja, audio zapisi i audiovizualni prikazi paškog i vrličkog folklornog pjevanja i plesa

Formativno vrednovanje	<ul style="list-style-type: none"> - učenici koji su se dobrovoljno javili za demonstraciju oblačenja nošnje na kraju terenske nastave dobivaju medalju za „Najljepše dečke i cure u narodnoj nošnji“
Literatura i izvori za učitelja	
Ivančan I., Miholić, I., 2017: <i>Lado- Hrvatska tradicijska glazbala i sastavi</i> , Školska knjiga, Zagreb Ivanković, I., Šimunić, V., 2001: <i>Hrvatske narodne nošnje</i> , multigraf d.o.o., Zagreb Kirin, V., 1954: <i>Narodne nošnje Jugoslavije</i> , Naklada Naša djeca, Zagreb Matas, M., 1996: <i>Metodika nastave geografije</i> , Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb	

Naziv radnog listića	Što ste, društvo neveselo, rugat će se nama selo! Oooj.		
Lokacija	autobus		
Odgojno-obrazovni ishodi	Zadaci za provjeru ishoda i ciljeva		
<ul style="list-style-type: none">- objasniti što je ojkanje, nastanak i svrhu ojkanja- objasniti pojam običaj- opisati običaj sijela- prepoznati audio zapis ojkanja	<ul style="list-style-type: none">- Što je ojkanje? Kako se izvodi? Kako je nastalo? Čemu je nekada služilo? Čemu služi danas? Koja je razina zaštite ojkanja? Smisli svoju ojkalicu.- Što je običaj? Kakvi običaji mogu biti?- Što je sijelo? Opiši kako je nekada tekao proces sijela u Dalmatinskoj zagori. Što znači da je cura stala na policu?- Kako ćeš prepoznati ojkanje?		
Tijek rada			
Aktivnosti učitelja	Aktivnosti učenika		
<ul style="list-style-type: none">- objasniti što je ojkanje, kako je nastalo, čemu je nekada služilo i čemu služi danas- objasniti važnost ojkanja i razinu zaštite ojkanja kao dobra na UNESCO-ovom popisu nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita- pustiti audio zapise ojkanja- zadati zadatak skupinama da osmisle svoju ojkalicu- objasniti što je običaj	<ul style="list-style-type: none">- učenici slušaju učitelja- učenici slušaju audio zapise ojkanja- učenici slušaju zadatak i do kraja dana u skupinama smišljaju ojkalicu- učenici slušaju učitelja		

<ul style="list-style-type: none"> - metodom razgovora dovesti učenike do samostalnog zaključka kakvi običaji mogu biti - opisati običaj sijela - postaviti nagradno pitanje "Što znači da je cura stala na policu?" - na kraju dana poslušati ojkalice svih skupina - na kraju dana poslušati odgovore na nagradno pitanje - objasniti što znači da je cura stala na policu - s ostalim učiteljima koji sudjeluju u terenskoj nastavi odlučiti koja je ojkatica najbolja 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici samostalno zaključuju kako običaji mogu biti životni, godišnji i radni - učenici slušaju učitelja i čitaju tekst o sijelu na radnom listiću - učenici slušaju nagradno pitanje i do kraja dana pokušavaju na njega odgovoriti - učenici u skupinama prezentiraju svoju ojkalicu - učenici prezentiraju svoje odgovore na nagradno pitanje - učenici slušaju učitelja i objašnjenje nagradnog pitanja
Nastavne metode	<ul style="list-style-type: none"> - metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda demonstracije
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> - frontalni rad, skupni rad, samostalni rad
Sredstva i pomagala	<ul style="list-style-type: none"> - fotografije muškog i ženskog ojkavanja, audio zapisi ojkavanja Dalmatinske zagore
Formativno vrednovanje	<ul style="list-style-type: none"> - skupina učenika koja je napisala najbolju ojkalicu na kraju terenske nastave dobiva medalju „Najbolji ojkavci“ - učenik koji točno odgovori na nagradno pitanje dobiva medalju „Najspremniji za brak“
Literatura i izvori za učitelja	
<p>Ivančan I., Miholić, I., 2017: <i>Lado- Hrvatska tradicijska glazbala i sastavi</i>, Školska knjiga, Zagreb</p> <p>Maljković, Z., Opačić, V. J. (ur.), 2013: <i>Blaga Hrvatske</i>, Mozaik knjiga, Zagreb</p> <p>Maljković, Z., Opačić, V. J. (ur.), 2016: <i>Hrvatski običaji i druge tradicije</i>, Mozaik knjiga, Zagreb</p> <p>Matas, M., 1996: <i>Metodika nastave geografije</i>, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb</p> <p><i>Tradicija i običaji</i>, narodni.net , n. d., http://narodni.net/, (20.5.2018.)</p>	

Naziv radnog listića	Šibenik - čipka u kamenu	
Lokacija	Šibenik	
Odgojno-obrazovni ishodi		Zadaci za provjeru ishoda i ciljeva
<ul style="list-style-type: none"> - opisati šibensku katedralu i njenu važnost - definirati i opisati pojmove crkvene arhitekture 		<ul style="list-style-type: none"> - Kada je građena šibenska katedrala? Po čemu je posebna šibenska katedrala? Koji su majstori najviše doprinijeli gradnji šibenske katedrale? Kada je upisana na UNESCO-ov popis svjetske baštine? - Što je apsida? Što je brod crkve? Što je prezbiterij? Što je baptisterij? Što je oltar? Što je portal? Što je propovjedaonica? Što je rozeta? Što je septum? Što je tabernakul? Što je transept? Što je klaustar? Na tlocrtu crkve označi apsidu, brod i transept. Nacrtaj rozetu katedrale Sv. Jakova.
Tijek rada		
Aktivnosti učitelja		Aktivnosti učenika
<ul style="list-style-type: none"> - opisati šibensku katedralu, objasniti po čemu je posebna, imenovati najvažnije majstore koji su na njoj radili, objasniti važnost i razinu zaštite šibenske katedrale - u korelaciji s učiteljem likovne kulture u šibenskoj katedrali pokazati i definirati elemente crkvene arhitekture 		<ul style="list-style-type: none"> - učenici slušaju učitelja i rješavaju zadatke na radnom listiću: Kada je građena šibenska katedrala, koji su majstori najviše doprinijeli gradnji šibenske katedrale, kada je upisana na UNESCO-ov popis svjetske baštine. - učenici slušaju učitelja i rješavaju zadatke na radnom listiću: što su apsida, brod, prezbiterij, baptisterij, oltar, portal, propovjedaonica, rozeta, septum, tabernakul, transept, klaustar, na tlocrtu označi apsidu, brod i transept, nacrtaj rozetu katedrale Sv. Jakova.
Nastavne metode		- metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda demonstracije
Oblici rada		- frontalni rad, samostalni rad
Sredstva i pomagala		- fotografija apside šibenske katedrale, tlocrt crkve, crtež šibenske katedrale
Formativno vrednovanje		-
Literatura i izvori za učitelja		
Banić, D., 2016: <i>Blaga Hrvatske</i> , Znanje d.o.o., Zagreb		

Maljković, Z., Opačić, V. J. (ur.), 2013: *Blaga Hrvatske*, Mozaik knjiga, Zagreb

Matas, M., 1996: *Metodika nastave geografije*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb

Šibenik, Turistička zajednica grada Šibenika, n. d., <https://www.sibenik-tourism.hr/hr/>, (20.5.2018.)

Naziv radnog listića	Mali botaničari na Marsu, Krška cvjetna livada		
Lokacija	NP Kornati		
Odgojno-obrazovni ishodi		Zadaci za provjeru ishoda i ciljeva	
<ul style="list-style-type: none">- definirati i opisati eumediteransku vegetacijsku zonu- prepoznati, sabrati i opisati biljke tipične za eumediteransku vegetacijsku zonu- imenovati glavne gospodarske grane otočja Kornati- prepoznati i imenovati cvijeće koje raste u krškim livadama		<ul style="list-style-type: none">- Kojoj vegetacijskoj zoni pripadaju Kornati? Koji prostor obuhvaća eudmetiranska vegetacijska zona? Koja su obilježja eumeidteranske vegetacijske zone? Koja biljna zajednica prevladava?- Saberiti, nacrtaj i opiši prilagodbe i svojstva smilja, kadulje i motara.- Čime se osim turizmom bave stanovnici na Kornatima?- Prepoznaj i napiši kako se zove cvijeće na fotografijama. Što je kačunovica?	
Tijek rada			
Aktivnosti učitelja		Aktivnosti učenika	
<ul style="list-style-type: none">- odrediti prostorni obuhvat eumediteranske vegetacijske zone- opisati biljne zajednice eumediteranske vegetacijske zone: šume crnike, degradacijski stadiji makija, garig, kamenjar- opisati Kornatsko otočje i učenike dovesti do samostalnog zaključka o glavnim gospodarskim granama otoka- zadati zadatak o sabiranju biljaka- u korelaciji s učiteljem biologije kroz šetnju učenicima pokazati i imenovati		<ul style="list-style-type: none">- učenici slušaju učitelja i rješavaju zadatke na radnom listiću: kojoj vegetacijskoj zoni pripadaju Kornati- učenici samostalno zaključuju o turizmu kao glavnoj gospodarskoj grani na Kornatima i o velikom broju vinograda i maslinika- učenici tijekom boravka na otocima sabiru smilje, kadulju i motar, raspituju se i opisuju prilagodbe i svojstva sakupljenih biljaka	

<p>cvijeće koje raste u krškim livadama (ukoliko se terenska nastava odrađuje u proljeće)</p> <ul style="list-style-type: none"> - postaviti nagradno pitanje "Što je kaćunovica?" 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici slušaju učitelja, u radnom listiću prepoznaju i imenuju cvijeće - učenici slušaju nagradno pitanje i pokušavaju odgovoriti
Nastavne metode	<ul style="list-style-type: none"> - metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda demonstracije
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> - frontalni rad, samostalni rad
Sredstva i pomagala	<ul style="list-style-type: none"> - fotografije cvijeća, sakupljeno bilje (smilje, kadulja, motar)
Formativno vrednovanje	<ul style="list-style-type: none"> - učenik koji je točno sabrao bilje, najbolje opisao bilje i prepoznao cvijeće na kraju terenske nastave dobiva medalju „Najbolji botaničar“ - učenik koji točno odgovori na nagradno pitanje na kraju terenske nastave dobiva medalju „Najljepši cvijet Sjeverne Dalmacije“
Literatura i izvori za učitelja	
<p>Fuerst- Bjeliš, B., 2014: <i>Sredozemlje- nastavni materijal za kolegij Sredozemlje</i>, Geografski odsjek, Zagreb</p> <p>Matas, M., 1996: <i>Metodika nastave geografije</i>, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb</p> <p><i>O flori</i>, Nacionalni park Kornati, n. d., http://www.np-kornati.hr/hr/o-parku/bastina-a/biologija-otoka/o-flori, (20.5.2018.)</p>	

Naziv radnog listića	Mjesečev otok, Ispod duba stoljetnoga krade Veles mladog boga
Lokacija	otok Pag, autobus
Odgojno-obrazovni ishodi	Zadaci za provjeru ishoda i ciljeva
<ul style="list-style-type: none"> - objasniti prirodno-geografska, društveno-geografska i gospodarska obilježja otoka Paga 	<ul style="list-style-type: none"> - Kojoj skupini otoka pripada otok Pag? Zbog čega je otok Pag dobio nadimak mjesečev otok? Od kakvih stijena je građen otok Pag? Kako se krške stijene još nazivaju na otoku Pagu? Koja je glavna gospodarska djelatnost na otoku Pagu? Koji

<ul style="list-style-type: none"> - prepričati određene legende i mitove otoka Paga - objasniti osnove slavenske mitologije - objasniti pojmove mitološka topografija i slavenski trokut - identificirati slavenski trokut na topografskoj karti Paške uvale 	<p>tip elektrane postoji na otoku Pagu? Koji su najpoznatiji proizvodi otoka Paga?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prepričaj mit o Caski i priču o paškom trokutu. - Pročitaj folklornu pjesmu. Pročitaj tekst o slavenskoj mitologiji. Tko je Perun? Tko je Veles? Tko je Mokoš? U kakvom su odnosu Perun, Veles i Mokoš? Tko su Jarilo i Morana? U kakvom su odnosu Jarilo i Morana? Kako slavenska mitologija objašnjava različito trajanje dana i noći? Kako slavenska mitologija objašnjava promjene u godini? Prepričaj priču što se sve u slavenskoj mitologiji događa kroz godinu. - Što je mitološka topografija? Što je slavenski trokut? Kako je došlo do promjene imena nekih lokaliteta? - Na topografskoj karti Paške uvale pronađi tri točke slavenkog trokuta i nacrtaj trokut. Pomoću karte odredi visine vrhova Sv. Vid i Veli brig.
Tijek rada	
Aktivnosti učitelja	Aktivnosti učenika
<ul style="list-style-type: none"> - objasniti sastav stijena na otoku Pagu - objasniti društveno-geografske prilike na otoku Pagu kroz povijest - nabrojiti glavne gospodarske grane otoka Paga - objasniti važnost i način rada vjetroelektrana - imenovati i opisati najvažnije proizvode otoka Paga - ispričati mit o Caski i priču o paškom trokutu - odvesti učenike i pokazati paški trokut - zadati zadatak o čitanju i interpretaciji folklorne pjesme i teksta o slavenskoj mitologiji i zadatak na topografskoj karti 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici slušaju učitelja, sudjeluju u razgovoru i rješavaju zadatke na radnom listiću - s učiteljem pronaći paški trokut - učenici čitaju folklornu pjesmu, čitaju tekst o slavenskoj mitologiji i rješavaju zadatak na topografskoj karti: Na topografskoj karti

<ul style="list-style-type: none"> - s učenicima metodom razgovora ponoviti osnove slavenske mitologije - s učenicima prirediti igrokaz o slavenskoj mitologiji 	<p>Paške uvale pronađi tri točke slavenskog trokuta. Odredi visine vrhova Sv. Vid i Veli brig.</p> <ul style="list-style-type: none"> - učenici u razgovoru s učiteljem ponavljaju osnove slavenske mitologije - učenici nasumično izvlače likove koje će glumiti i s učiteljima priređuju igrokaz o slavenskoj mitologiji
Nastavne metode	<ul style="list-style-type: none"> - metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda demonstracije, metoda rada na tekstu
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> - frontalni rad, samostalni rad, teorija igre
Sredstva i pomagala	<ul style="list-style-type: none"> - fotografije paškog sira, paške čipke, logo paške solane i baškotina, fotografije uvale Caska i paškog trokuta
Formativno vrednovanje	-
Literatura i izvori za učitelja	
<p>Belaj, V., Belaj, J., 2014: <i>Sveti trokuti- Topografija hrvatske mitologije</i>, Ibis grafika, Institut za arheologiju, Zagreb</p> <p>Matas, M., 1996: <i>Metodika nastave geografije</i>, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb</p> <p>Portada, J., 2003: <i>Vodič kroz Pag</i>, Ragan d.o.o., Pag</p> <p>Šešo, L., 2016: <i>Živjeti s nadnaravnim bićima- vukodlaci, vile i vještice hrvatskih tradicijskih vjerovanja</i>, Jesenski i Turk, Zagreb</p> <p>Geoportal, Geoportal, n.d., http://geoportal.dgu.hr/, (19.5.2018.)</p>	

Naziv radnog listića	Na obidu kod none	
Lokacija	Autobus	
Odgojno-obrazovni ishodi	Zadaci za provjeru ishoda i ciljeva	
<ul style="list-style-type: none"> - opisati tradicionalnu mediteransku kuhinju - imenovati najpoznatija tradicionalna mediteranska jela i pića 	<ul style="list-style-type: none"> - Koji prostor obuhvaća tradicionalna mediteranska kuhinja? Kako su prirodno-geografska i društveno-geografska obilježja prostora utjecala na mediteransku kuhinju? Koje se najčešće namirnice koriste u mediteranskoj kuhinji? - Što je brudet? Što je paštica? Što su arambaši? Što je pivac s purom? Što je 	

<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati posuđenice u čakavskom dijalektu i objasniti njihovo podrijetlo 	<p>svrdlovina? Što su fritule? Što su kroštule? Što je bevanda?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Što je teća? Što je kvasina? Što je kacijola? Što je žmul? Što je gvančera? Što je traveša? Iz kojeg jezika su došle posuđenice u čakavskom dijalektu i zašto?
Tijek rada	
Aktivnosti učitelja	Aktivnosti učenika
<ul style="list-style-type: none"> - metodom razgovora dovesti učenike do samostalnog zaključka o utjecaja prirodno-geografskih i društveno-geografskih obilježja prostora na mediteransku kuhinju i na izbor namirnica - postaviti pitanja o najpoznatijim tradicionalnim mediteranskim jelima i pićima - postaviti pitanja o posuđenicama u čakavskom dijalektu - poslušati odgovore i pogađanja učenika - metodom razgovora dovesti učenike do samostalnog zaključka o podrijetlu posuđenica u čakavskom dijalektu 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici samostalno zaključuju o utjecaju prirodno-geografskih obilježja prostora na mogućnosti izbora namirnica koje su u tom prostoru dostupne - učenici samostalno zaključuju o mogućnostima izbora namirnica s obzirom na društveno-geografska obilježja stanovništva ovog prostora - učenici nabrajaju najpoznatija jela i pića mediteranske kuhinje - učenici pokušavaju pogoditi što su arambaši, pivac s purom i svrdlovina - učenici pokušavaju pogoditi što su teća, kvasina, kacijola, žmul, gvančera, traveša - učenici samostalno zaključuju o posuđenicama iz talijanskog jezika i o društvenim prilikama tijekom povijesti koje su dovele do korištenja talijanskih posuđenica na ovom prostoru
Nastavne metode	<ul style="list-style-type: none"> - metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda demonstracije
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> - frontalni rad, samostalni rad
Sredstva i pomagala	<ul style="list-style-type: none"> - fotografije ribe, janjetine, brudeta, fritula, kroštula
Formativno vrednovanje	<ul style="list-style-type: none"> - učenik koji točno odgovori na sva pitanja na kraju terenske nastave dobiva medalju „Mali od kuhinje“
Literatura i izvori za učitelja	
<p>Maljković, Z., Opačić, V. J. (ur.), 2016: <i>Hrvatski običaji i druge tradicije</i>, Mozaik knjiga, Zagreb</p> <p>Matas, M., 1996: <i>Metodika nastave geografije</i>, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb</p>	

Naziv radnog listića	Nin - najstariji hrvatski kraljevski grad	
Lokacija	Nin	
Odgojno-obrazovni ishodi	Zadaci za provjeru ishoda i ciljeva	
<ul style="list-style-type: none">- opisati specifičnosti i samostalno upoznati grad Nin- definirati pojmove caklenjača, vlastelica, šokol- prevesti natpise na glagoljici na latinicu	<ul style="list-style-type: none">- pod vladavinom kojeg kneza je Nin postao prvi glavni grad Hrvatske? Kako se zove prvi hrvatski roman autora Petra Zoranića? Kako se zove najpoznatija plaža u Ninu? Koje je rimski naziv za grad Nin? Što se proizvodi u gradu Ninu? Koja crkva je proglašena najmanjom katedralom na svijetu? Koliko mostova povezuje stari grad na otoku s ostatkom Nina? Tko su zaštitnici grada Nina? Kako se zovu brodovi koje je koristila vojska starih narodnih vladara?- Što je caklenjača? Što je vlastelica? Što je šokol?- Prevedi naslov radnog listića.	
Tijek rada		
Aktivnosti učitelja	Aktivnosti učenika	
<ul style="list-style-type: none">- objasniti učenicima pravila igre i započeti igru	<ul style="list-style-type: none">- učenici slušaju pravila igre i započinju igru- učenici uz pomoć plana grada obilaze Nin i traže i raspituju se za odgovore na pitanja u igri: Pod vladavinom kojeg kneza je Nin postao prvi glavni grad Hrvatske? Kako se zove prvi hrvatski roman autora Petra Zoranića? Kako se zove najpoznatija plaža u Ninu? Koje je rimski naziv za grad Nin? Što se proizvodi u gradu Ninu? Koja crkva je proglašena najmanjom katedralom na svijetu? Koliko mostova povezuje stari grad na otoku s ostatkom Nina? Tko su zaštitnici grada Nina? Kako se zovu brodovi koje je koristila vojska starih narodnih vladara? Što je caklenjača? Što je	

<ul style="list-style-type: none"> - dočekati učenike na starom forumu - pregledati radne listiće i proglasiti pobjednika - metodom razgovora s učenicima ponoviti odgovore na pitanja u radnom listiću 	<p>vlastelica? Što je šokol? Prevedi naslov radnog listića.</p> <ul style="list-style-type: none"> - učenici pri završetku igre dolaze na forum i učitelju predaju radni listić na pregled - učenici kroz razgovor s učiteljem ponavljaju odgovore na pitanja u radnom listiću i ispravljaju ukoliko imaju krive odgovore
Nastavne metode	<ul style="list-style-type: none"> - metoda razgovora, metoda demonstracije
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> - skupni rad, teorija igre
Sredstva i pomagala	<ul style="list-style-type: none"> - plan grada Nina, glagoljica i latinica
Formativno vrednovanje	<ul style="list-style-type: none"> - skupina koja pobjedi u igri na kraju terenske nastave dobiva medalju „Najbolji istraživači“
Literatura i izvori za učitelja	
<p>Maljković, Z., Opačić, V. J. (ur.), 2013: <i>Blaga Hrvatske</i>, Mozaik knjiga, Zagreb</p> <p>Matas, M., 1996: <i>Metodika nastave geografije</i>, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb</p> <p>Nin, Turistička zajednica grada Nina, n. d., https://www.nin.hr/hr, (19.5.2018.)</p>	

Naziv radnog listića	Putovanje kroz vrijeme	
Lokacija	Zadar	
Odgojno-obrazovni ishodi	Zadaci za provjeru ishoda i ciljeva	
<ul style="list-style-type: none">- prepoznati najvažnije atrakcije i povijesne spomenike grada Zadra i odrediti stoljeće iz kojeg potječu- prepoznati i imenovati simbole grada Zadra	<ul style="list-style-type: none">- Iz kojeg stoljeća su crkva Sv. Donata, katedrala Sv. Stošije, crkva i samostan Sv. Marije, palača suda, crkva Sv. Krševana, gradska loža, palača Grisogono-Vovo, kneževa plača, Trg pet bunara, perivoj kraljice Jelene Madijevke, Kopnena vrata, crkva Sv. Dominika, zgrada Sveučilišta u Zadru, riva, Morske orgulje i Pozdrav Suncu, arsenal, forum?- Što je jednom Zadrninu najbitnije? Što je Maraska? Što je galebarenje? Što je KK Zadar? Tko je rekao da Zadar ima najljepši zalazak Sunca na svijetu?	
Tijek rada		

Aktivnosti učitelja	Aktivnosti učenika
<ul style="list-style-type: none"> - učenicima objasniti pravila igre i zadati zadatak - dočekati učenike na forumu - pregledati radne listiće i proglasiti pobjednika - metodom razgovora s učenicima ponoviti odgovore na pitanja u radnom listiću - metodom razgovora s učenicima imenovati simbole grada Zadra - postaviti nagradno pitanje 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici slušaju pravila igre i zadatak i započinju igru - učenici uz pomoć plana grada Zadra pronalaze zadane lokacije i traže odgovore na pitanja: Iz kojeg stoljeća su crkva Sv. Donata, katedrala Sv. Stošije, crkva i samostan Sv. Marije, palača suda, crkva Sv. Krševana, gradska loža, palača Grisogono-Vovo, kneževa plača, Trg pet bunara, perivoj kraljice Jelene Madijevke, Kopnena vrata, crkva Sv. Dominika, zgrada Sveučilišta u Zadru, riva, Morske orgulje i Pozdrav Suncu, arsenal, forum? - učenici po završetku igre dolaze na forum i predaju radni listić na pregled - učenici kroz razgovor s učiteljem ponavljaju odgovore na pitanja radnog listića i ispravljaju ukoliko imaju krive odgovore - učenici kroz razgovor s učiteljem prepoznaju i imenuju Marasku, KK Zadar i "galebarenje" - učenici slušaju nagradno pitanje i pokušavaju dati točan odgovor: Tko je rekao da Zadar ima najljepši zalazak Sunca na svijetu?
Nastavne metode	<ul style="list-style-type: none"> - metoda razgovora, metoda usmenog izlaganja, metoda demonstracije
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> - skupni rad, teorija igre
Sredstva i pomagala	<ul style="list-style-type: none"> - plan starog grada Zadra, crtež Maraske i „galebarenja“, logo košarkaškog kluba Zadar
Formativno vrednovanje	<ul style="list-style-type: none"> - skupina koja pobjedi u igri na kraju terenske nastave dobiva medalju „Najbolji putnici kroz vrijeme“

	- učenik koji točno odgovori na nagradno pitanje na kraju terenske nastave dobiva medalju „Mini Alfred“
Literatura i izvori za učitelja	
Maljković, Z., Opačić, V. J. (ur.), 2013: <i>Blaga Hrvatske</i> , Mozaik knjiga, Zagreb	
Matas, M., 1996: <i>Metodika nastave geografije</i> , Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb	
<i>Atrakcije</i> , Turistička zajednica grada Zadra, n. d., https://www.zadar.travel/hr/vodic/atrakcije , (29.5.2018.)	
<i>Povijesni spomenici</i> , Turistička zajednica grada Zadra, n. d., https://www.zadar.travel/hr/vodic/povijesni-spomenici , (29.5.2018.)	

8.2. Vrednovanje terenske nastave

Terenska nastava formativno bi se vrednovala za vrijeme trajanja same terenske nastave. Za vrijeme terenske nastave, kao što se može vidjeti u pisanim pripremama za neke radne listiće, vrednovali bi se odgovori na nagradna pitanja, vrednovali bi se svi točni odgovori na radnim listićima te pobjede u igrama. U skladu s tim, na kraju terenske nastave dijelile bi se simbolične i duhovite medalje učenicima: „Najljepši dečki i cure u narodnoj nošnji“, „Najbolji ojkavci“, „Najspremniji za brak“, „Najbolji botaničar“, „Najljepši cvijet Sjeverne Dalmacije“, „Mali od kuhinje“, „Najbolji istraživači“, „Najbolji putnici kroz vrijeme“ i „Mini Alfred“. Osim medalja kojima se vrednuje rad na radnim listićima, dijelile bi se i medalje poput „Najveća spavalica“, „Najveći uloženi trud“, i sl. Podjela medalja učenicima bi pokazala kako se njihov trud cijeni i kako je važno sudjelovati u svim aktivnostima terenske nastave, ali i kako se na duhovit i pozitivan način može pristupiti svakom učeniku.

Vrednovanje terenske nastave bi započelo pripremama već prije same terenske nastave. Učenici bi prije terenske nastave od učitelja dobili teme za samostalni rad koje bi bile vezane uz prostor u kojem se odrađuje terenska nastava, a obuhvaćale bi kulturu, baštinu i tradiciju, ali i gospodarske, demografske i turističke teme. Neki naslovi samostalnih radova ne bi precizno odredili temu i učenici bi morali iskoristiti svoju maštu. Učenici bi temu dobili nasumično, samostalni rad pripremali prije, za vrijeme i nakon terenske nastave, a prezentirali bi ga u razredu na satima geografije. Svaki učenik prezentirao bi svoju temu 15 minuta, a teme bi se osim u terensku nastavu, uklapale i u redovnu nastavu geografije. Primjeri tema bili bi: „Miomirisi paške sirane“, „Ero s onoga svijeta“, „Igra kolo“, „Bogatstvo Ravnih Kotara“, „Dalmatinska kuharica“, „Povijest paške i ninske solane“, „Što

se krije na šibenskim otocima?“, i sl. Izrada i prezentacija samostalnog rada bi se vrednovala ocjenom, a učenici bi po povratku sa terenske nastave predali i radne listiće učitelju na pregled koji bi se također ocjenjivali.

9. Zaključak

S obzirom na interpretaciju rezultata istraživanja i analizu literature i važnih dokumenata, zaključak je kako je baština unatoč svojoj zakonski naglašenoj važnosti nedovoljno zastupljena u visokom i osnovnoškolskom obrazovanju u Republici Hrvatskoj. Pretpostavka s početka rada je potvrđena; studenti budući nastavnici geografije i povijesti slabo poznaju baštinu i tradiciju Republike Hrvatske, no ono što čini glavni problem jest što baštinu ne smatraju značajno važnom za svakodnevni život. Premalo je istraživanja provedeno o baštini u nastavi, baština se nedovoljno implementira u nastavu, a kada se i implementira, to se radi na krivi način. Studenti uz pojam baština vezuju opise nešto staro, dosadno i „seljačko“, a to zatim prenose učenicima i u nastavi, i nastaje zatvoreni krug. Nužno je provesti još mnoga istraživanja u svim dijelovima Hrvatske i među više studenata svih nastavničkih studija na Sveučilištima, ali i među učenicima i sadašnjim učiteljima i nastavnicima svih nastavnih predmeta. Značajan doprinos mogla bi donijeti 2018. godina koja je proglašena godinom europske kulturne baštine. Mnoge škole će tijekom 2018. godine sudjelovati u projektima vezanima za kulturnu baštinu, što se moglo vidjeti i u analizi školskih kurikuluma osnovnih škola Legrad, Vis i Supetar za školsku godinu 2017./2018. No takvi projekti trebali bi postojati svake školske godine, ne samo u školama već i na fakultetima i vrtićima. Baština se mora implementirati u sve razine odgoja i obrazovanja, od samih početaka, jer kao što je rečeno u uvodu, ako čovjek zaboravi ili nedovoljno poznaje svoju baštinu, on gubi i svoj identitet.

Literatura

- Banić, D., 2016: *Blaga Hrvatske*, Znanje d.o.o., Zagreb
- Belaj, V., Belaj, J., 2014: *Sveti trokuti- Topografija hrvatske mitologije*, Ibis grafika, Institut za arheologiju, Zagreb
- Cifrić, I., 2014: Očuvanje baštine u kontekstu Europske Unije, u: *Adrias*, Zavod za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Split, 9-19
- Čukelj, Z., 2009: Mogućnosti stjecanja znanja i spoznaja o prirodnoj i kulturnoj baštini u osnovnim školama Republike Hrvatske, *Soc. ekol. Zagreb* 18 (3-4), 267-288
- The Dictionary Of Human Geography*, Gregory, Johnston, Pratt, Watts, Whatmore, Wiley-Blackwell, Chichester, 2009.
- Fuerst- Bjeliš, B., 2014: *Sredozemlje- nastavni materijal za kolegij Sredozemlje*, Geografski odsjek, Zagreb
- Ivančan I., Miholić, I., 2017: *Lado- Hrvatska tradicijska glazbala i sastavi*, Školska knjiga, Zagreb
- Ivanković, I., Šimunić, V., 2001: *Hrvatske narodne nošnje*, multigraf d.o.o., Zagreb
- Kirin, V., 1954: *Narodne nošnje Jugoslavije*, Naklada Naša djeca, Zagreb
- Maljković, Z., Opačić, V. J. (ur.), 2013: *Blaga Hrvatske*, Mozaik knjiga, Zagreb
- Maljković, Z., Opačić, V. J. (ur.), 2016: *Hrvatski običaji i druge tradicije*, Mozaik knjiga, Zagreb
- Matas, M., 1996: *Metodika nastave geografije*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb
- Portada, J., 2003: *Vodič kroz Pag*, Ragan d.o.o., Pag
- Šešo, L., 2016: *Živjeti s nadnaravnim bićima- vukodlaci, vile i vještice hrvatskih tradicijskih vjerovanja*, Jesenski i Turk, Zagreb

Izvori

Atrakcije, Turistička zajednica grada Zadra, n. d., <https://www.zadar.travel/hr/vodic/atrakcije>, (29.5.2018.)

Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>, (11.4.2018.)

Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, <https://ich.unesco.org/en/convention>, (11.4.2018.)

Geobaština, HAOP, n. d., <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/prirodne-vrijednosti-stanje-i-ocuvanje/georaznolikost/geobastina>, (11.4.2018.)

Geoportal, Geoportal, n.d., <http://geoportal.dgu.hr/>, (19.5.2018.)

Materijalna baština, Ministarstvo kulture, n. d., <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=4642>, (11.4.2018.)

Nematerijalna kulturna baština, Ministarstvo kulture, n. d., <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=29>, (11.4.2018.)

Nin, Turistička zajednica grada Nina, n. d., <https://www.nin.hr/hr>, (19.5.2018.)

O flori, Nacionalni park Kornati, n. d., <http://www.np-kornati.hr/hr/o-parku/bastina-a/biologija-otoka/o-flori>, (20.5.2018.)

O projektu "Iz spomenara naših mista", Osnovna škola Supetar, n. d., http://os-supetar.skole.hr/_kolski_projekti/kulturna_ba_tina (28.5.2018.)

Povijesni spomenici, Turistička zajednica grada Zadra, n. d., <https://www.zadar.travel/hr/vodic/povijesni-spomenici>, (29.5.2018.)

Pravilnik o određivanju kulturnih predmeta koji se smatraju nacionalnim blagom država članica Europske unije, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2004_03_38_947.html, (11.4.2018.)

Šibenik, Turistička zajednica grada Šibenika, n. d., <https://www.sibenik-tourism.hr/hr/>, (20.5.2018.)

Školski kurikulum Osnovne škole Legrad- šk. godina 2017./2018., Osnovna škola Legrad, 2017

Školski kurikulum šk. godina 2017./2018., Osnovna škola Vis, 2017, http://os-vis.skole.hr/upload/os-vis/newsattach/350/SKOLSKI_KURIKULUM17.18.pdf

(28.5.2018.)

Tradicija i običaji, narodni.net , n. d., <http://narodni.net/>, (20.5.2018.)

Teme Europske godine kulturne baštine, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, n. d., <http://www.eu.godina.kulturne-bastine.min-kulture.hr/teme/9>, (28.5.2018.)

Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2005_06_5_47.html, (11.4.2018.)

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_07_69_1284.html, (11.4.2018.)

Zakon o zaštiti prirode, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_80_1658.html, (11.4.2018.)

Zaštićena geobaština Republike Hrvatske, HAOP, n. d., <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/prirodne-vrijednosti-stanje-i-ocuvanje/georaznolikost/geobastina/zasticena>, (11.4.2018.)

Zaštićena područja, MZOIP, n. d., <http://www.mzoip.hr/hr/priroda/zasticena-podrucja.html>, (11.4.2018.)

Prilog 1.

**Radni listić u svrhu izrade diplomskog rada na temu:
"Kultura, baština i tradicija u terenskoj nastavi geografije"**

29.5.2017.

Grupa (godina/smjer): _____

Spol: M Ž

Županija iz koje dolaziš: _____

Što misliš:

a) koliko su kultura, baština i tradicija važne u nastavi geografije i povijesti?
(1- uopće nisu važne, 5- jako su važne)

1 2 3 4 5

b) koliko su kultura, baština i tradicija važne u svakodnevnom životu?
(1- uopće nisu važne, 5- jako su važne)

1 2 3 4 5

.....
NAKON ISPUNJAVANJA LISTIĆA:

Što misliš:

a) koliko su kultura, baština i tradicija važne u nastavi geografije i povijesti?
(1-uopće nisu važne, 5- jako su važne)

1 2 3 4 5

b) koliko su kultura, baština i tradicija važne u svakodnevnom životu?
(1-uopće nisu važne, 5- jako su važne)

1 2 3 4 5

c) Što misliš, jesi li dovoljno educiran da bi mogao poučavati kulturu, baštinu i tradiciju?

1 2 3 4 5

HRVATSKA I UNESCO

Na UNESCO-om Popisu svjetske baštine nalazi se 8 dobara s područja Hrvatske, a čak 16 ih je na Pristupnom popisu. Na UNESCO-oj listi nematerijalne kulturne baštine čovječanstva čak je 13 dobara s područja Hrvatske.

Prepoznavaj i ispod slike **napiši** što se na njoj nalazi.

PIVAJ SINE DA HRVATI ŽIVE

Hrvatski folklor (nošnje, pjesme, plesovi, mitovi i legende,...) važan su dio hrvatskog identiteta. U njima se vide obilježja prostora, ljudi i njihovog načina života.

Na crte uz redne brojeve **upiši** mala tiskana slova koja se nalaze kraj naziva folklornog izričaja koji odgovara redom glazbi koju čuješ. Uz malo tiskano slovo **upiši** i veliko tiskano slovo koje se nalazi kraj slike koja odgovara tom folklornom izričaju. Jedan izričaj i jedna fotografija su viška.

1. _____ a) Međimurska popevka
2. _____ b) Krčki tanci
3. _____ c) Glazbeni izričaj ojkanje
4. _____ d) Nijemo kolo Dalmatinske zagore
5. _____ e) Bećarac
6. _____ f) Klapsko pjevanje
7. _____ g) Korčulanska Moreška
8. _____ h) Lastovski poklad
- _____ i) Kolo Lindo

**Curi turi , a snaši zapraši.
tako vele pravi tamburaši.**

HRVATSKA NA TANJURU

Prehrana na području Hrvatske uvjetovana je ekološkim, klimatskim, povijesnim i kulturnim čimbenicima. Vezana je uz prirodu i prirodne izvore hrane, bitan je dio mnogih događanja i svečanosti te čini bitan dio kulturnog identiteta Hrvatske.

Na karti odgovarajućim brojevima **označi** prostor tipičan za izradu navedenih hrvatskih tradicionalnih zaštićenih jela.

Zanimljivost! Zaokruži začim od kojeg se ne radi paprenjok:

Cimet – papar – muškatni oraščić – klinčić

1. Paprenjok

3. Vitalac

4. Hrapoćuša

2. Rudarska greblica

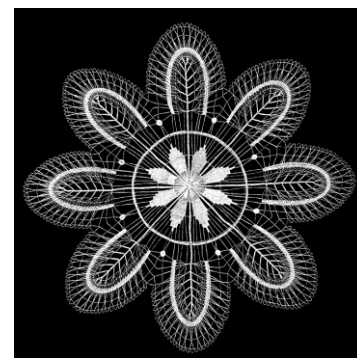
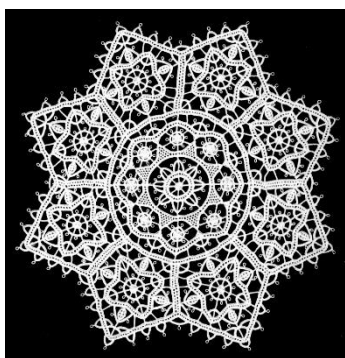
5. Arambaši

HRVATSKA UMJETNOST U DETALJIMA

Hrvatska čipka i vezovi dio su nošnji i tradicionalnih obrta koji su u Hrvatskoj prisutni preko 300 godina. Kompliciranom izradom dobivaju se prekrasni detalji koji su nekada bili simboli društvenog statusa, bogatstva i tradicije.

Koji su glavni centri izrade čipke u Hrvatskoj? **Upiši** na crtu ispod odgovarajuće slike čipke.

Što je zajedničko tekili i hvarskoj čipki? _____.

Za vrijeme puhanja kojeg vjetrova se izrađuje hvarska čipka? _____.

Tko na Hvaru jedini izrađuje čipku? _____.

Koja europska vladarica je na svojem dvoru imala pašku čipkaricu? _____.

Koja čipka se izrađuje na načine prikazane na slici? **Upiši** na crtu ispod odgovarajuće slike.

Narodna nošnja nekog područja odražavala je uvjete života, društveni status i bogatstvo, ali i reljefna i klimatska obilježja prostora. Područje Sjeverne Dalmacije bilo je pod više različitih utjecaja tijekom povijesti i to se dobro vidi na raznolikosti nošnje.

S obzirom na prirodno-geografska i društvena obilježja, koja nošnja pripada otoku Pagu, a koja Vrlici?

KAMIŽOTA- suknja s prslukom od sukna

TRAVERSA- svilena pregača

FIRALE- cipele

KALCETE- vunene čarape

TEG- čipkani ukrasi na košulji

POKRIVACA- bijeli vez, čipka, filigranske igle

→ pomorske i trgovačke veze-

CRVENKAPA

MODRE LAČE

BIČVE – vunene čarape

KROŽAT- prsluk s lijevanim tokama

ALJINA- duga tunika, bijelo i modro sukno

PREGAČA- vunena, s resama

TKANICA- pojas s metalnim kopčama

ZOBUN- prsluk od čoh

OBOJCI- vunene šarene čarape

ĐERDAN- srebrni nakit od novaca

Oglavlje: djevojka → crvenkapa

udavača → crvenkapa i bijeli rubac s paunovim perom

udana žena → kovrljak

KOVRLJAK- rubac s podloškom

→ ovčarstvo

Ojkanje je starinsko pjevanje, karakterizira ga izvedba dvaju glasova gdje prvi pjevač započne prvi stih sam, a zatim mu se pridružuju i ostali koji ispjevavaju tekst ili samoglasnike *o* ili *e*. U novije doba naziva se i ganga, rera, oja-noja, suke, po naški, ... Nastalo je kao posljedica svakodnevne komunikacije pri obavljanju raznih poslova ili tijekom putovanja, zabavama ili kao razbibriga i pošalica. 2010. godine upisano je na UNESCO-ovu listu nematerijalne baštine.

Smisli svoju ojkalicu!

Što je običaj?

Običaji su ustaljeni načini ponašanja s određenim simboličkim i ceremonijalnim značajkama.

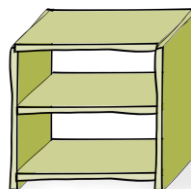
Mogu biti životni ili obiteljski, godišnji ili kalendarski i radni ili gospodarski običaji.

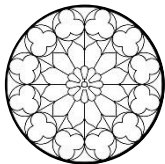
Kroz godinu običaji prate blagdane koji se ponavljaju svake godine te početke i završetke važnih radova.

U Dalmatinskoj zagori postojao je običaj sijela.

Kad se momku svidi djevojka, on čeka dobar trenutak da joj to izjavi. Ako djevojka prihvati, dogovoriti će se koje večeri će momak doći k njoj na sijelo. Momak se spremi, skupi hrabrost i dolazi do djevojčinog prozora. Kuca na vrata i zove ju, a djevojka se pravi da ga ne čuje. On se mora dobro namučiti, mora biti uporan i dozivati ju dok se djevojka ne odluči javiti i pitati tko je. Prvo ga neće pustiti unutra, praviti će se da ga ne poznaje, ili da je nešto boli. Momak na svaki njen odgovor mora imat spreman protuodgovor da ju razuvjeri. Ona se onda odluči pustiti ga u kuću, rukuju se i počinju razgovarati. Prvu večer ne razgovaraju o konkretnim stvarima, a njena majka ih prisluškuje iz druge sobe. Ako se djevojci momak svidi, ona ga ponovo pozove da dođe. Momak tako mora barem godinu dana dolaziti da bi se njih dvoje pobliže upoznalo. Nakon određenog vremena počnu se zajedno pojavljivati i na seoskim događanjima i tada se zna da je djevojka zauzeta. Momak mora dolaziti barem godinu dana djevojci na sijelo da bi ju mogao na kraju i oženiti.

Što znači da je cura stala na policu?

ŠIBENIK- ČIPKA U KAMENU

Katedrala Sv. Jakova građena je od _____ do _____ godine, a najveći doprinos dali su majstori _____ i _____.

Na UNESCO-ov popis svjetske baštine zajedno sa građevinama uže gradske jezgre upisana je _____ godine.

Jedinstveni primjer europske sakralne arhitekture čini niz od 74 portreta na apsidi katedrale isklesanih u prirodnoj veličini!

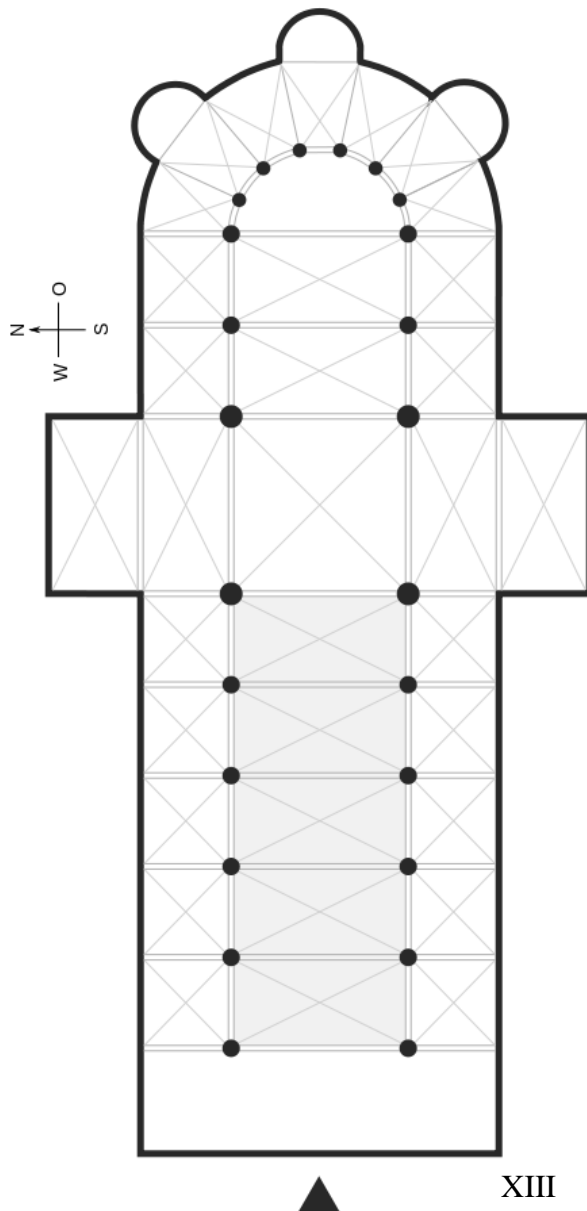
Maći glosarij crkvene arhitekture

1. Apsida _____
2. Brod _____
3. Prezbiterij _____
4. Baptisterij _____
5. Oltar _____
6. Portal _____
7. Propovjedaonica _____
8. Rozeta _____
9. Septum _____
10. Tabernakul _____
11. Transept _____
12. Klaustar _____

Nacrtaj rozetu katedrale Sv. Jakova!

Na tlocrtu označi apsidu, brod i transept!

MALI BOTANIČARI NA MARSU

NP Kornati poznati su kao pejzaž s Marsa. Zašto?

ALI otoci pripadaju _____ vegetacijskoj zoni, a prevladavaju KAMENJARSKI PAŠNJACI!

Na otocima je popisano 537 biljnih vrsti i 850 vrsta živih organizama u moru!

Osim turizmom, stanovnici se bave _____ i _____.

Saberite navedene tri biljne vrste, nacrtajte ih i navedite prilagodbe koje su razvile. Istražite i ljekovitost, otrovnost te primjenu sakupljenih biljaka!

SMILJE

KADULJA

MOTAR

KRŠKA CVJETNA LIVADA

U krškom kamenjaru u proljeće cvijeta cvijeće i nastaju krške livade.

NAGRADNO PITANJE: Što je kaćunovica?

MJESEČEV OTOK

Otok Pag pripada skupini _____ otoka, a najveće mjesto na otoku je grad _____.

Građen je od _____ stijena koje se još nazivaju i _____, zbog čijeg izgleda je i dobio nadimak mjesečev otok.

Glavna gospodarska djelatnost je _____.

Na lokalitetu Ravne nalaze se elektrane za dobivanje energije pomoću _____.

Navedi najpoznatije proizvode otoka Paga.

Otok je naseljen od antičkog doba; bio je naseljen Liburnima, Grcima i Hrvatima, bio je pod vlašću Rimljana, Bizantskog carstva i Mlečana, a uz njega se vežu brojni mitovi i legende iz antičke i slavenske mitologije, ali i neki moderni mitovi.

U uvali Caska danas je malo naselje, ali na morskom dnu nalazi se potopljeni grad. Jedna legenda govori kako je Caska bila bogat rimski grad, pun dobrih ljudi. Ali kako se bogatstvo povećavalo, ljudi su se počeli udaljavati od Boga. Bog je odlučio kazniti Casku, ali je prije toga poslao anđela da provjeri ima li u gradu pravednika koje treba spasiti. Anđeo je naišao na dvije sestre, Bonu i Malu. Bona je bila dobra sestra, a Mala zla sestra. Bona je bila jedina pravednica u gradu i Bog ju je odlučio spasiti. Na dan kada je Caska trebala biti kažnjena, anđeo je odveo Bonu na jug otoka, a Bog je na Casku poslao oganj, vjetar i potres. Caska je potonula i s njom svo blago, a Bona se na jugu otoka udala za pastira i zajedno su osnovali grad Pag. Druga legenda govori kako je Caska upravo poznata i dugo tražena Atlantida.

Paški trokut je neobični otisak u kamenjaru na brdu Tusto čelo. Na temelju geoloških istraživanja, utvrđeno je kako je kamenje unutar Paškog trokuta svjetlije boje od kamenja izvan trokuta, te kako, nakon izlaganja ultraljubičastom svjetlu, isijava crvenom bojom koja je dokaz kako je kamenje unutar trokuta prošlo termičku obradu. Pretpostavke su kako je taj megalitski otisak nastao prije 12 000 godina, a mnogi vjeruju kako je to otisak svemirskog broda vanzemaljaca koji su posjetili otok Pag.

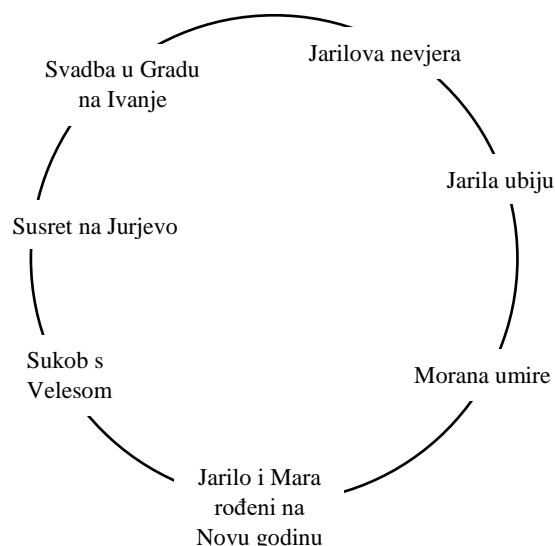
ISPOD DUBA STOLJETNOGA KRADE VELES MLADOG BOGA

Kada su se Slaveni počeli doseljavati na prostor Hrvatske, donijeli su svoju religiju sa sobom. Glavni svećenik, *žrec*, bio je zadužen za pričanje priča i mitova. Kako bi priča koju bi ispričao svojem plemenu bila vjerodostojna i kako bi se povezao s novim prostorom u kojem će živjeti, tražio je mjesta uz pomoć kojih bi pokazao plemenu gdje su se zbivali pojedini mitski događaji. Tako su na prostoru Hrvatske tražili točke gdje su se vrhovni bogovi borili, ženili i živjeli.

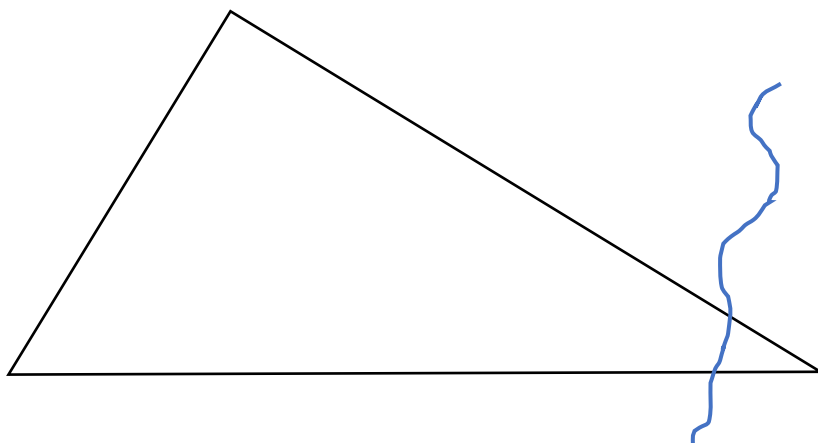
*Ispod duba stoljetnoga krađe Veles mladog boga
Nastala je ljuta zima, traži Perun svoga sina
Ispucale zemlju suše, sve se vode zamrznuše
Lepi Juro hoda, za njim ide voda
Za njim ide cvetje, protuletje
Došo došo Juro je do dubove šumice
A na dubu Zlatan grad, u njem vlada Perun sad
Pred gradom je djevojka, lijepa mlada Marica
Pred njom kleknu junak mlad, da otključa Zlatan grad
Na to Mara ispružila ruke, pa mu nudi tri zlatne jabuke
Aoj Maro bijela ruka tvoja, jel bi bila zaručnica moja
Tote bog daj dobar danak, daj nam bože dobro leto
Krisnice su grkovale, daj nam bože dobro leto
Grkovale Ivu zvale daj nam bože dobro leto
Hodi Ive zora zove daj nam bože dobro leto
Nekad Jana sad Morana
Lepog Ivu zapali Morana, al na kresu gori sad i sama
Stari Badnjak novo leto
Iznad duba stoljetnog rodio se mladi bog
Spavaj spavaj Juro mlad, Juro zeleni*

(autor teksta Marko Robinić)

Perun

Mokoš

Veles
XVII

ZADATAK:

Na Pagu i danas postoji slavenski trokut!

Na vrhu se nalazi Sv. Vid u čijem podnožju je Dubrava.

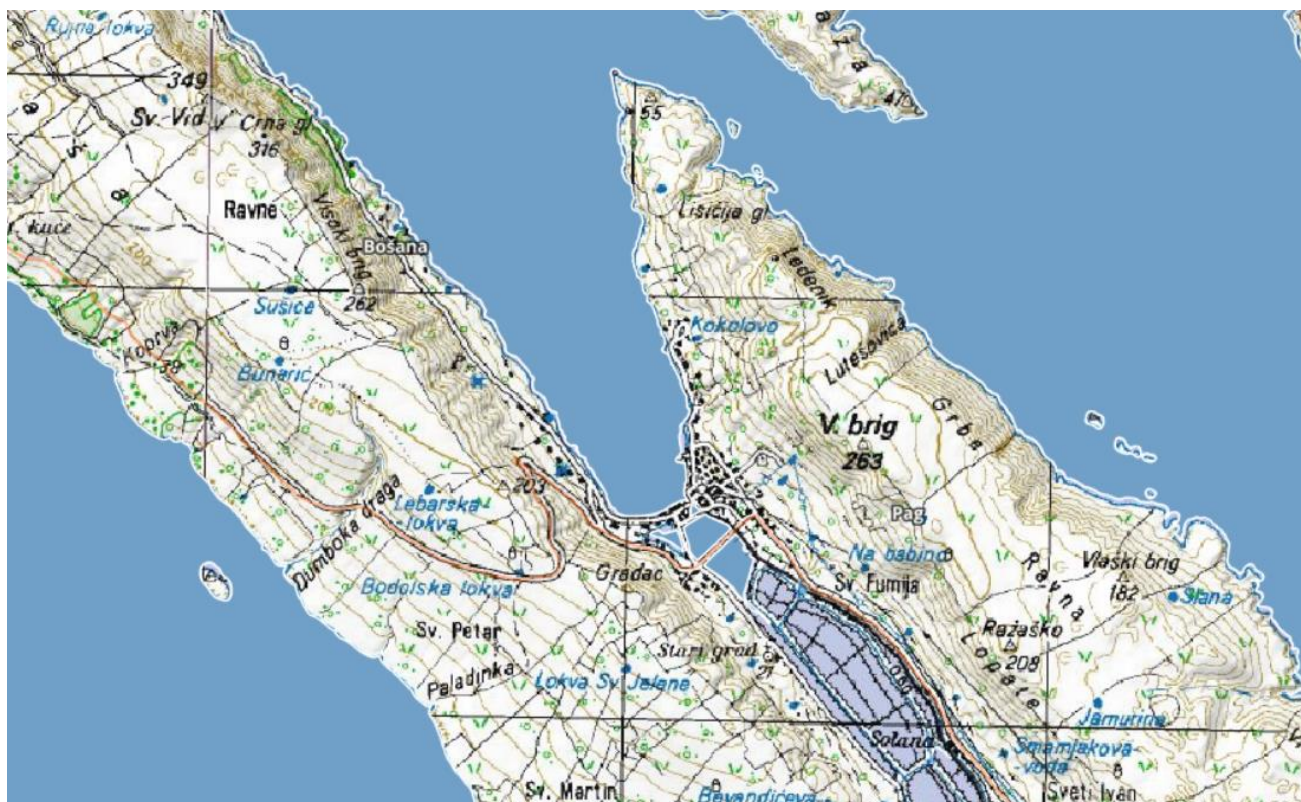
S One strane mora je crkva Sv. Juraja na Velom brigu.

Mokoš je u blizini izvora Lokve Sv. Jelene, a čini ju crkva Sv. Marije koja se nalazi uz more na području Starog grada, južno od današnjeg grada Paga i u blizini se nalazi i Gradac na visini od 200 m.

Pronađi tri točke slavenskog trokuta na karti i ucrtaj trokut.

Na kojim visinama se nalaze?

Sv. Vid _____ m Veli brig _____ m

Kratko objašnjenje Slavenske mitologije

Slavenska mitologija obuhvaća 3 vrhovna božanstva: Perun, Veles i Mokoš. Perun, gromovnik, vrhovni je bog, bog reda, života i munje. Veles, njegov suparnik, bog je nereda, stoke, mraka i smrti. Mokoš, Perunova žena ali i Velesova ljubavnica, božica je voda. Mokoš pola godine provodi kod muža u gorju, na svijetlu i u živom svijetu i tada su dani dulji, dok je pola godine kod ljubavnika u nizini, u svijetu mrtvih i tada su dani kraći. Perun i Veles u stalnom su sukobu: Perun uvodi red, a Veles uvodi nered. Kada se Veles popne u Perunove gore, Perun ga baca niz goru, bori se s njim u Dubravi (hrastovoj šumi, zelenom lugu) i šalje ga nazad s One strane mora u svijet mrtvih.

Perun i Mokoš imaju blizance Jarila/Juru i Maru/Moranu rođene na Novu godinu, te još 9 sinova. Jarilo/Jura i Mara/Morana su bogovi plodnosti, Sunca i Mjeseca, i njihov život prati život žitarica. Jarila/Juru otimaju Velesovi ljudi i odvođe ga kod Velesa u podzemni svijet s One strane mora, gdje odrasta sa Velesovom kćeri Jelicom i čuva Velesove vukove. Na Jurjevo on je dorastao za ženidbu i kreće u svijet živih kao sin boga mrtvih oženiti kćer boga živih, ne znajući da mu je to sestra blizanka Mara/Morana. Mara/Morana i Jarilo/Juro susreću se u zelenom lugu na Jurjevo, Mara/Morana budi svojih devetero braće koji će joj biti djeveri. Žene se na Ivanje u Gradu i njihov brak osigurava rodnost cijeloj prirodi. No Jarilo/Jura je prevrtljiv kao i Mjesec, i vara Maru/Moranu sa zvijezdom Danicom. Za kaznu njegov ga pravi otac i njegova braća ubijaju. Ubrzo nakon njega umire i ojađena i zla Mara/Morana, da bi se iduće Nove godine ponovno rodili i započeli svoj ciklus ispočetka.

Njihove točke u prostoru uvijek su bile jednako raspoređene; Perun gore na vrhu brda, Mokoš uz vodu a Veles s druge strane vode. Jarilo/Juraj mogao je biti i kod Peruna i kod Velesa, dok je Mara/Morana najčešće bila uz majku Mokoš. Kasnije, kada je slavensku mitologiju nadjačalo kršćanstvo, te točke dobivale su nova imena i nove likove, Perun je postao Svantevid, odnosno Sv. Vid, Mokoš i Mara postale su najčešće Marija, dok je uz Velesa najčešće vezan Jarilo/Jura kao Sv. Juraj. Te tri točke u prostoru su činile vrlo pravilan, svugdje gotovo identičan trokut. Jedan kut trokuta iznosi oko 23 stupnjeva i varira do 2 stupnja, ovisno o danima solsticija i ekvinocija, dok su manje stranice u odnosu 1: $\sqrt{2}$. Manje su stranice između Velesa i Peruna s Mokoš, dok je najdulja stranica između Peruna i Velesa koja je odraz njihove napetosti. Osim tri točke trokuta, u blizini su se mogle naći i druge točke vezane uz mitove, poput Grada i Dubrave.

NA OBIDU KOD NONE

Tradicionalna mediteranska kuhinja pod zaštitom je UNESCO-a.
Talijani vole reći kako je za dobro jelo dosta samo 5 namirnica!
U Mediteranskoj kuhinji najčešće namirnice su:

MASLINOVO ULJE KAPULA ČEŠNJAK RAJČICA RIBA LIMUN MORSKI PLODOVI

Neki od specijaliteta su:

JANJETINA S KRUMPIROM

BRUDET

PAŠTICADA

Što su?

ARAMBAŠI _____

PIVAC S PUROM _____

SVRDLOVINA _____

Što se koristi dok se kuha?

teća _____ kacijola _____ gvanćera _____

kvasina _____ žmul _____ traveša _____

A za desert?

Igru igrate podijeljeni u grupe. Zadatke ne morate rješavati redom i za njih imate sat vremena. Ispitujte ljude, gledajte oko sebe i tražite. Kad ste gotovi, profesorice će te pronaći na nekadašnjem ቅዱሳን. Tko prvi i s točnim odgovorima, pobjednik! Sretno!

Nin je u 9. stoljeću postao prvi glavni grad Hrvatske kao zakonite države pod vladavinom kneza _____ . Fotografiraj se s njegovim kipom!

Ninjanin Petar Zoranić autor je prvog hrvatskog romana koji se zove _____ .

Najpoznatija plaža u Ninu zove se _____ .

Fotografiraj se kod dvojica gradskih vrata!

Koje je rimski naziv za grad Nin? _____

Što se proizvodi u gradu Ninu? _____

Što je caklenjača? _____

Što je vlastelica? _____

Što je šokol? _____

Najmanja katedrala na svijetu je crkva _____ . Fotografiraj ju!

Pronađi Grgura Ninskog, dodirni mu palac i zaželi želju!

Koliko mostova povezuje stari grad na otoku s ostatkom Nina? _____

Tko su zaštitnici grada Nina? _____

Prepoznatljivi tradicionalni ratni brodovi koje je koristila hrvatska vojska starih narodnih vladara zovu se _____ .

Prevedi naslov radnog listića!

ሐ	ሠ	ሡ	ሢ	ሣ	ሤ	ሦ	ሧ	ረ	ሪ	ራ
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
ሸ	ሹ	ሰ	ሱ	ሲ	ሳ	ሴ	ስ	ሶ	ሷ	ሸ
L	M	N	O	P	R	S	T	U	V	Z

PUTOVANJE KROZ VRIJEME

Prošetaj Zadrom kroz vremenske epohe, od povijesnog spomenika pod brojem 1. do broja 17., tim redom ih fotografiraj, saznaj iz kojeg stoljeća potječu i poredaj ih kronološki kako bi tvoje putovanje kroz vrijeme bilo točno.

1. Crkva Sv. Donata	_____ stoljeće	_____
2. Katedrala Sv. Stošije	_____ stoljeće	_____
3. Crkva i samostan Sv. Marije	_____ stoljeće	_____
4. Palača suda	_____ stoljeće	_____
5. Crkva Sv. Krševana	_____ stoljeće	_____
6. Gradska loža	_____ stoljeće	_____
7. Palača Grisogono- Vovo	_____ stoljeće	_____
8. Kneževa palača	_____ stoljeće	_____
9. Trg pet bunara	_____ stoljeće	_____
10. Perivoj kraljice Jelene Madijevice	_____ stoljeće	_____
11. Kopnena vrata	_____ stoljeće	_____
12. Crkva Sv. Dominika	_____ stoljeće	_____
13. Zgrada Sveučilišta u Zadru	_____ stoljeće	_____
14. Riva	_____ stoljeće	_____
15. Morske orgulje i Pozdrav Suncu	_____ stoljeće	_____
16. Arsenal	_____ stoljeće	_____
17. Forum	_____ stoljeće	_____

Što je jednom Zadrani najvažnije?

NAGRADNO PITANJE!

Tko je rekao da Zadar ima najljepši zalazak Sunca na svijetu?

XXIII

- Zadar**
 turističke informacije
 TOURIST INFORMATION
- MUZEJ
 - HOTEL
 - HOSTEL
 - AUTOBUSNA POSTAJA
 - POLICIJA
 - PARKING
 - POŠTA
 - BUS STATION
 - BROD, RUKAVIC
 - TAXI
 - CAR RENTAL
 - TOWNSTICKET AUTOBUS
 - BUS ZA ZADARU LUTU
 - BUS TO AIRPORT
 - RIBARSKA
 - GREEN AND FISH MARKET
 - MARINA
 - JEDNOSMERNJA ULICA
 - ONE-WAY STREET
 - TAXI
 - JAVNI WC
 - PUBLIC LAVATORY
 - NOĆNI KLUB
 - NIGHT CLUB
 - LIKARANJE
 - LIQUOR
 - TELEFONSKA GOVORNIKA
 - PHONE BOOTH
 - GRADSKA KNJIŽNICA
 - CITY LIBRARY
 - POŠTA
 - POST OFFICE
 - SUPERMARKET
 - PLAŽA ZA INVALIDNE
 - BEACH FOR DISABLED
 - SVETIŠTE
 - UNIVERSITY
 - POMORSKA POLICIJA
 - MARITIME POLICE
 - EL. AUTO PUNIONICA
 - E-CAR CHARGER
 - TRGOVAČKI CENTAR
 - SHOPPING MALL
 - KAFI PUNIONICA
 - VIDEOKAFI

production production: Pivka pomesta d.o.o., 2013. | illustration & editing: illustration & layout: Gordon Karabegović

J a d r a n s k o m o r e
 A d r i a t i c s e a